

saj nima nihče
nič povedati
potrti noči
in še bolj potrtem ljudem.

Drobtine domotožja
držimo v dlaneh,
molčeči
in sto let
in še sto let
bi živela
žalost v nas,
če ne bi sonce
zjutraj
porušilo zidov teme
in zidov spomina.

PAJČOLAN IZ MESEČINE

Matej Bor

OSEBE:

DR. IVAN BRODAR		TUPI	} študenta
HERMA BRODAR, njegova žena		LASI	
HEDA BRODAR	} hčerki	KATRA, postrežnica	
IDA BRODAR		PACIENTKA	
ALEŠ	} študentje	HIŠNIK	
BUMFI		ANA	
CIRI		JAKOB	

PROLOG

ANA (*gledajoč za starejšim človekom, ki je ravnokar pobral kovček, orgel klobuk na glavo, se še enkrat ozrl nazaj, čakaje, da mu bo kdo kaj rekel, a ko je videl, da čaka zaman, prijel za kljuko in odšel*): Bog pomagaj, saj ga ne moremo kaj tako pustiti... Naj ga pokličem nazaj?

JAKOB: Ne. Naveličal sem se ga.

ANA: Saj se je tudi on vas, gospod Jakob.

JAKOB (*se zaziblje v gugalniku in puhne dim v zrak*): No, torej.

ANA: Ampak, se vam ne zdi, da nam bo manjkal?

JAKOB: Mogoče. Kaj bo za večerjo?

ANA: Nič.

JAKOB: Nič? Kako to, gospa Ana?

ANA: Preveč sem bila žalostna. Res nisem mogla kuhati. Bog ve, da ne. Danes boste morali v gostilno. (*Ob oknu:*) Spodaj stoji. Kovček je položil na tla in gleda sem gor. Jaz bi ga vseeno poklicala nazaj.

JAKOB: Pa ga pokličite v božjem imenu. Ampak eno mi morate obljubiti.

ANA: Kaj?

JAKOB: To, da ga boste prestavili v kako drugo sobo. Jaz ga ne morem več poslušati.

ANA: No ja, seveda, pa kaj si hočemo. Navsezadnje je tudi on človek, ustvarjen po božji podobi.

JAKOB: Torej ga boste prestavili v drugo sobo?

ANA: Še zmerom gleda sem gor... Bog pomagaj, pa ga bom, če ni drugače. V svojo sobo ga denem, pa bo. Po žepih stika. Najbrž bi rad cigareto prižgal, pa je nima. Še za cigarete nima, siromak. Seveda, ko pa vse pošlje nji. Ta nesrečna ženska, kako le more jemati denar od takega siromaka. (*Odpre okno.*) Gospod doktor! (*Mu pomigne, naj se orne.*)

JAKOB: Torej pravite, da niste skuhali večerje? Hm. Potem bo najbolje, da vstanem in grem.

ANA: Nikar, gospod Jakob. Če boste šli ravno zdaj, bo mislil, da ste še zmerom nejevoljni nanj.

JAKOB: Mar nisem?

ANA: Seveda ste, ampak da bi mu to kazali, tega res ne smete.

JAKOB (*vzame v roke časopis. Po krajšem molku*): Je tisto dekle, ki ga je včeraj obiskalo, njegova hči?

ANA: Menda.

JAKOB: Čudno.

ANA: Zakaj?

JAKOB: To vikanje.

ANA: Je kaj čudnega, če hčerka vika očeta?

JAKOB: Ne, ampak če oče vika hčerko.

ANA: Ah, pojte no. To ste gotovo narobe čuli.

JAKOB: Mogoče. Navsezadnje pa, kaj mi mar. (*Se spet zatopi v časopis. Potem:*) Ste že brali?

ANA: Kaj?

JAKOB: Električna se bo podražila, gospa Ana. Za tri dinarje na kilovat.

ANA: O Bog ne zadeni. Kdo jo bo pa plačeval?

JAKOB (*brez posebnega poudarka, stvarno*): Vaši stanovalci. Ne tri, za štiri dinarje na kilovat. Kaj je že rekel Goethe na smrtni postelji? Mehr Licht.

ANA: Ja, to je res, z lučjo bo treba šparati. Ampak kje le hodi? Pa ne da bi... Ne, ne. Je že tu. (*Doktorju, ki se vrne s kovčkom in obstane pri vratih:*) Prosim, gospod doktor, kar naprej. Premislila sem si. Lahko ostanete. Mojo sobo boste dobili, pa je.

DOKTOR (*se ji nalahko pokloni*): Hvala, gospa Ana.

ANA (*ko oni še vedno negotovo stoji pri vratih*): No, dajte sem prtljago, da jo nesem tja noter. Vi pa sedite in si nazadnje že prižgite to svojo cigareto. (*Mu vzame prtljago in odide.*)

JAKOB (*nekaj časa molče strmi v časopis, potem se ozre v Brodarja, ki še vedno stoji sredi sobe*): Zakaj ne sedete?

DOKTOR: Ah, saj res. (*Sede.*)

JAKOB: Moja ura je obstala. Koliko je na vaši?

DOKTOR: Je nimam več.

JAKOB (*se spet zatopi v svoj časopis. Čez nekaj trenutkov sname očala in pogleda Doktorja, rekoč*): Žal mi je za to, kar je bilo ponoči... ampak tudi vi morate razumeti, da zame stvar ni bila tako lahka. Že dva meseca, kar stanujete tu, ponoči ne spim, in če so mi nocoj nazadnje živci popustili...

DOKTOR: Nisem vedel, da je tako hudo.

JAKOB: O, pa je, je. To vaše, oprostite, to vaše čudno kričanje v spanju mora gotovo imeti svoj globlji vzrok. Ne bi se hotel vtikati v vaše zadeve, vendar mogoče bi bilo le prav, če bi mi povedali, kaj je — (*Ko oni ne odgovori takoj:*) Se vam je zgodilo kaj hudega?

DOKTOR: Pravzaprav... ampak...

JAKOB (*ki mu je že žal, da se je spustil predaleč — boječ se, da si ne bi naprtil kakšne sitnosti s preveliko zaupljivostjo*): Razumem, razumem. To je nazadnje vaša stvar. Glede stanovanja pa ni treba skrbeti. Soba gospe Ane je res nekoliko slabša, ker je obrnjena na dvorišče, vseeno pa kar udobna. Kar udobna. (*Že spet prijemajoč časopis v roke, mimogrede:*) Že prej bi jo bila zamenjala z vašo, pa se ni mogla odločiti.

DOKTOR: Zakaj?

JAKOB: Ne vem. (*Se nasmehne:*) Mogoče jo je bilo strah, da bi jo jaz ponoči nadlegoval. Ampak njen strah je bil vse prej kakor upravičen. To mi lahko verjamete.

DOKTOR (*se prav tako poskuša nasmehniti*): Verjamem, verjamem.

JAKOB: Tudi ona se bo lahko prepričala o tem zdaj, ko bova sosedata. Haha. Bi končala zdaj partijo, ki sva jo včeraj prekinila?

DOKTOR: Prosim.

JAKOB (*stopi h kredenci in vzame z nje šahovnico s figurami, ki so že postavljene. Ko jo položi na mizo:*) Mislim, da imate vi potezo. (*Ko Brodar brez dolgega premišljevanja potegne:*) Tako? Hm. Zanimiva končnica. Končnice so zmerom zanimive. Kakor v življenju.

DOKTOR: Kakor v življenju.

JAKOB (*napravi potezo*): Kje je vaša družina? Saj jo imate?

DOKTOR: Imel sem jo.

JAKOB: In otroke?

DOKTOR: Dve hčerki.

JAKOB: In zdaj?

DOKTOR: Zdaj ju nimam več.

JAKOB (*ga začudeno pogleda.*)

DOKTOR: Mislim, da imate vi potezo.

JAKOB: Ne, jaz sem že potegnil.

DOKTOR: Ah, saj res. Oprostite.

JAKOB: Vi ste pravnik, če se ne motim.

DOKTOR: Ne.

JAKOB: Kaj pa potem?

DOKTOR: Zdravnik.

JAKOB (*zelo začuden*): Zdravnik? Hm. Kako da niste tega povedali? Kdo bi si bil mislil. In zakaj ste šli v pokoj? Saj ste še sorazmerno mlad človek.

DOKTOR: Dolga zgodba...

JAKOB: Mi jo lahko poveste?

DOKTOR (*po nekaj trenutkih molka*): Če vas zanima... (*Spet dalj časa molči. Potem obotavljajoče:*) Veste, jaz sem bil pravzaprav kar zadovoljen človek... skoraj dvajset let... in to ni malo... dvajset let sreče... čeprav jo potem življenje omaje in izruje... In mojo je s koreninami vred... Kakor cvetočo jablano... oprostite primeri, ampak prišla mi je na misel sama od sebe, takšna jablana je namreč rasla tudi na mojem vrtu. Eno njenih vej sem pozimi podvezoval, pomladi, ko je cvetela, pa sem ji odprl okno svoje ordinacijske sobe, tako da je segala prav do moje pisalne mize...

I

Med pripovedovanjem Doktorja se je prizorišče stemnilo. Ko se znova razsvetli, je pred nami ordinacijska soba dr. Brodarja. Veja cvetoče jablane, ki sega skozi francosko okno prav do pisalne mize.

DR. BRODAR: (*odpre vrata v sprejemnico*): Še kdo? Nikogar. (*Se vrne in oddahne:*) No, hvala bogu. (*Sleče zdravniško haljo, gre k umival-*

niku in si začne umivati roke. Medtem se vrata odpro. Prihitita dvajsetletna Ida in njena leto dni mlajša sestra Heda.)

HEDA: Halo, očka, si končal?

DR. BRODAR (*se ji nasmehne*): Končal, končal.

HEDA: Perfektno! In zdaj nam povej, kdaj pojdemo.

DR. BRODAR (*se dela, ko da ne ve, kaj hoče, vendar njegova veselost ni povsem sproščena*): Kam?

HEDA: V Benetke, gospod, v Benetke!

DR. BRODAR (*nagajivo*): V Benetke? Kdo pravi, da pojdemo tja?

HEDA: Jaz pravim, in s tem ponavljam samo, kar sem slišala včeraj od nekega zelo ljubeznivega gospoda.

DR. BRODAR (*o istem tonu kot ona*): In kako je ime tistemu ljubeznivemu gospodu?

HEDA: Mogoče se boste spomnili, če vas primem za uho. (*Ga ko-
ketno prime za uho:*) No, kako je? Že vidite Benetke?

DR. BRODAR: Žal še ne.

HEDA (*mu navije uho*): Pa zdaj?

DR. BRODAR (*se skremži*): Ne bi rekel.

HEDA (*mu navije uho*): Pa zdaj?

DR. BRODAR: Oh, seveda jih vidim ... seveda! Av!

HEDA: In koga vidite tam?

DR. BRODAR: Dve frklji, ki cvilita in kvakata in kažeta noge.

HEDA: Gospod, kako se pa izražate!

DR. BRODAR: V stilu angleških romanov. Citat iz Galsworthya.

IDA: Fej! Potem jih rajši ne bom brala! In zdaj povej, kdaj nama misliš kupiti tista dva žaklja. Mama ga že ima. Že spet naju je prehitela.

DR. BRODAR: Se pravi, da bom imel kar tri mačke v žaklju.

HEDA: Samo dve.

DR. BRODAR: Kako to?

HEDA: Jaz ga nočem.

IDA: Nočeš žaklja? O, ti prismoda ti! To je vendar zadnji krik mode.

HEDA: Mogoče, ampak meni je ljubše tisto, kar ne kriči.

DR. BRODAR: Tudi meni. A včasih se mi zdi, da si ti celo preveč mirna.

IDA: Kadar je s teboj ... ona namreč osvaja s tišino ... Kadar pa je sama, o, ko bi vedel, kaj počne takrat!

DR. BRODAR (*pogleda Ido*): Kaj pa takega?

IDA: Zadnjič je na primer sredi noči vstala in šla na balkon. Mi-slila je, da spim. Pa nisem.

DR. BRODAR: In kaj je počela tam —

IDA: Plesala je. Pa veš, kaj je imela na sebi? (*Pokaže z roko, da ni imela ničesar na sebi.*) In moram reči, da se ji je to kar dobro podalo.

HEDA: Ida!

IDA (*ne da bi se dala zmotiti*): Res, ta ženska ima nekaj na sebi, če nima ničesar na sebi.

HEDA (*s solzami v očeh*): Lažnivka! Očka, nikar ji ne verjemi!

IDA: Hočeš reči s tem, da nimaš ničesar na sebi, če nimaš ničesar na sebi? (*Ko se Heda, vsa rdeča od sramu obrne stran, stopi k nji in jo pokroviteljsko objame:*) No, no, nikar... Očka, saj ni res. Vse skupaj sem si izmislila. Sanjalo se mi je...

DR. BRODAR (*ki je v rahli zadregi*): Zakaj jo dražiš?

IDA: Saj si zmerom želi, da bi ji pripovedovala svoje sanje. Mar ni tako, Heda? (*Ko ji Heda, ki ima še vedno solze v očeh, nič ne odgovori:*) Odkar je brala, da človek večino svojih sanj pozabi, jo moram sredi noči buditi in vpraševati, kaj je sanjala. Prepričana je namreč, da pozabljene sanje povzročajo duševne motnje. Jih res? Kaj praviš?

DR. BRODAR: Ni izključeno...

IDA: Potem jih bo zdaj imela manj.

HEDA (*nenadoma otroško ogorčeno*): Jaz nimam duševnih motenj!

DR. BRODAR (*jo pogladi po glavi*): Seveda ne, otrok, seveda ne...

HEDA: In da ne boš mislila, da jih imam in se potem smejala moji sramežljivosti... veš, očka, tisto se ji ni sanjalo. Res je, da sem plesala po balkonu. (*Z obupnim naporom pogleda očetu naravnost v obraz, čeprav je do ušes rdeča:*) In ne samo to... takrat, ko smo bili na morju, sem plesala tudi po vrtu... samo da ona tega ne ve... ja, v mesečini, kakor salemske čarovnice! (*Tu se obrne in zbeži proti vratom. Tam jo ustavi Herma, njena mati, ki ravnokar prepeva pripleše čez prag kakor kakšna revijska plesalka.*)

HERMA (*olekoč Hedo, ki se ji skuša izviti, za seboj*): Pleši, punca, pleši... (*Za Hedo, ki se ji iztrga in zbeži:*) Kaj pa ji je?

IDA: Saj veš, ona pleše samo v mesečini...

HERMA (*se ozre v Brodarja in reče s posebnim poudarkom, ki se nanaša nanj*): In to v pajčolanu iz mesečine... (*Prime Ido za roko:*) Mi pa tudi pri belem dnevu... (*Medtem ko plešeta step:*) Noči so prekratke. — In zdaj poglejta, kaj imam tu.

IDA: Potni list?

HERMA (*ki se upehana počiva na stol ob cvetoči jablanovi veji*): Potni list. Ampak sklenila sem, da napravimo majhen ovinek. Čez Dunaj, Milan... Kaj je, Ivan? Gotovo si nisi mislil, da so Benetke tako od rok... Hahaha. Človek bi se moral k vsaki stvari napotiti po ovinkih, da bi bilo delj lepo. Cilj ni nič, pot do cilja je vse. (*Brez prehoda, kar deluje ko-*

mično — ena izmed njenih posebnosti): Razen tega pa je naš Rekord že pripravljen za na pot. Bencin natankan, olje zamenjano, zavore v redu.

DR. BRODAR: Te zato ni bilo na kosilo?

HERMA: Si pozabil, da je petek in da se o petkih postim? Ne zato, ker mi ne bi prijalo, pač pa zato, da bi jaz delj časa prijala drugim.

DR. BRODAR (*ki mu je nerodno zaradi Ide*): Kaj je? Si pila?

HERMA: Ne. Peljala sem se na vrh Rakitne. In tam na vrhu Rakitne sem se razjokala. Veličastno razjokala.

IDA: Razjokala? Zakaj?

HERMA: Zato, da bi videla, če se še znam jokati. In ko sem videla, da se še znam, sem se vesela vrnila domov. Mar nisem vesela?

IDA: Seveda si. Pa tudi malo čudna. Se ti ne zdi?

HERMA: Ko boš imela ti štirideset let kakor jaz, boš tudi čudna. (*Se skuša nasmehnuti*): Tako čudna, da se bo zdelo čudno ne samo tebi, tudi drugim, takim na primer, kakor si zdaj ti. In zdaj mi povejte, ali imate doma kakšno pijačo. Kakršnokoli.

DR. BRODAR: Herma...

HERMA: Nikar ne delajte tako ogorčenega obraza, dragi gospod sekundarij. To je edino zdravilo, ki mi danes lahko pomaga...

DR. BRODAR: Se je kaj zgodilo?

HERMA (*se zaziblje v aluminijastem naslanjaču in potegne jablanovo vejico k sebi*): Nič se ni zgodilo... in ravno to je tisto, da se ni nič zgodilo... Ida, stopi v jedilnico. V kredenci je še nekaj konjaka.

IDA: Ne bi šli rajši tja? Tu diši po lizolu.

HERMA: Pa mi je navzlic temu kar prijetno tu. (*Se spet zaziblje in odkrhne košček vejice. Mečkaje cvetove v dlani*): No, kaj čakaš. Pojdi že.

DR. BRODAR (*ne da bi se ji približal — od daleč*): Herma...

HERMA: Kaj je?

DR. BRODAR: Rad bi vedel, zakaj si takšna... že dalj časa... pravzaprav že vse od lanskega poletja...

HERMA: Kakšna?

DR. BRODAR: Takšna, kot si...

HERMA: Bi imel rajši, da ne bi bila takšna, kot sem?

DR. BRODAR: Rajši.

HERMA: Kako odkritosrčno si želiš, da ne bi bila odkritosrčna.

DR. BRODAR: Že spet zavijaš besede.

HERMA: Saj si vendar želiš, da ne bi bila takšna, kot sem. In kdor noče biti takšen, kot je, mora zavijati besede. To je usoda vseh lažnivcev.

DR. BODAR (*stopi nekaj korakov po sobi, nakar se ozre vanjo in jo brez posebnega poudarka vpraša*): Hočeš reči s tem, da si lažnivka?

HERMA: Kdor bi rekel, da ni, bi res bil. *(Se sunkovito zasmije.)* Čuden paradoks, kaj? *(Ga prime za roko, ko pride mimo):* Daj, položi mi jo sem gor. *(Ko obleži njegova roka na njeni rami):* Tako. In nikar ne glej tako žalostno. Žalost je nalezljiva stvar, in če se je nalezem še jaz... *(Zazvoni telefon.)*

DR. BRODAR *(vzdigne slušalko. V telefon):* Ja, tu dr. Brodar. *(Jezno):* Kako? Ne, ne. Žal ni mogoče... To sem vam že povedal. *(Jezno odloži slušalko, Hermi):* Ti ljudje mislijo, da je moja privatna ordinacija posredovalnica za boljša mesta v bolnici. No, če bi ne bilo zaradi tebe, bi jo že zdavnaj opustil.

HERMA: In se posvetil *(ironično)* čisti medicini? *(Ko ji ne odgovori)* In zakaj se ji ne posvetiš?

DR. BRODAR: Ti ne znaš živeti brez denarja. Tvoje socialno pokleklo.

HERMA: Pa z denarjem znam?

DR. BRODAR: Po svoje.

HERMA: Ti pa bi rad, da bi po tvoje... Kakor некоč... *(Ko zagleda Hedo, ki pride s steklenico konjaka):* No, končno! Pa Ida, kam je šla?

HEDA: Študirat. Rada bi napravila izpit, preden odpotujemo.

HERMA: Preden odpotujemo? *(Zorne kozarček konjaka).* In kaj, če sploh ne odpotujemo?

HEDA *(strašno razočarana):* Mama... Se šališ?

HERMA: Ne. Ne šalim se. Premislila sem si.

(Heda jo pogleda, nato pa se obrne in odhiti s solzami v očeh.)

DR. BRODAR *(za njo):* Heda... čuj, Heda!

HERMA: Kam pa? Oče, pa leta za hčerko! Ne veš, da se to ne spodobi?

DR. BRODAR *(postoji pri vratih):* Kaj se ne spodobi?

HERMA *(s posebnim nasmehom):* Kdaj si se tako navezal nanjo?

DR. BRODAR: Že zdavnaj. Ob njenem rojstvu.

HERMA *(vstane):* Ob njenem rojstvu? Ne bi rekla... *(Gre proti vratom.)* Zdi se mi, da nekoliko kasneje...

DR. BRODAR *(za njo):* Kaj ti je?

HERMA: Nič ni — nič.

(Herma odide, on pa obstoji sredi sobe in gleda v vrata, ki se za njo zapro. Na tleh leže zmečkani cvetovi. Skloni se in jih razmišljen pobere. Gleda jih, potem pa jih še on zmečka in spusti na tla.)

HEDA *(vstopi):* Mama je rekla, da me želiš videti.

DR. BRODAR (*presenečen*): Da te želim videti?... Ah, da, da...
(*Se nasmehne*): Hotel sem te samo potolažiti... da ne boš žalostna.

HEDA (*ozklikne*): Torej gremo?

DR. BRODAR: Gremo, gremo. Brez skrbi.

HEDA (*osa navdušena se mu vrže okoli vratu*): Ah, očka, ko bi ti vedel, kako si želim tega potovanja! (*Se počni na divan, vrže noge v zrak in zakrili z rokami.*)

DR. BRODAR (*resnobo, skoraj mračno*): No, že prav, že prav.

HEDA (*ga pogleda*): Pa ti? Se nič ne veseliš?

DR. BRODAR (*se skuša nasmehnuti*): Se, se. No, pojdi zdaj, pojdi študirat. Tudi tebe čaka izpit.

II

Hitra zatemnitev. Osvetlitev v Brodarjevi in Hermini spalnici. Brodar se ravnokar spravlja v posteljo. Ko leže, nekaj časa strmi v strop. Iz sprejemnice je slišati hrupne glasove. Nekdo igra na pianino. Brodar posluša, nakar ugasne luč na nočni omarici.

IDA (*ostopi in obstane pri vratih — nato pokliče*): Očka...

DR. BRODAR: Kdo je?

IDA: Jaz. (*Previdno*): O, že spiš? Oprosti.

DR. BRODAR (*prižge luč*): Kaj je?

IDA: Mamica bi rada ključe od avtomobila...

DR. BRODAR: Ključe od avtomobila! Ob tej uri. In kaj bo z njimi?

IDA: Saj veš... Ven se bomo peljali. Družba je še zelo dobro razpoložena.

DR. BRODAR: Ta vaša družba. (*Jo pazljiveje pogleda*): Si tudi ti pila?

IDA: N-n-e... Samo dva kozarčka...

DR. BRODAR: Dovolj, da se ti jezik zatika.

IDA (*se zasmeye*): Se mi res? Smešno! M-m-eni, da se zatika... Ah, očka, ti ga pa res l-lomiš.

DR. BRODAR: Pusti me... Pojdi spat.

IDA: Spat? Saj je šele deset... In taka čudovita noč... Takšnih letos ne bo več dosti... zakaj... j-jesen razgrinja sssive pajčolane...

DR. BRODAR: Je bila Heda z vama dvema?

IDA: Neee... Nek Don Juan jo je zadržal... namreč tisti iz opere.

DR. BRODAR: No, lepa reč... jaz pa jo čakam, da pride na večerjo...

IDA: Saj je povedala mami, da ne pride.

DR. BRODAR (*zamrmra*): Mami! No, to se mora nehati.

IDA: Saj se bo, am-ampak nocoj še ne... allli ne, da ne?

DR. BRODAR: Rekel sem ti že, da pojdi spat.

IDA: Pa mami?

DR. BRODAR: Tudi za njo je že čas.

IDA: Ampak mami pravi, da jo boli glava in, če se ne pelje ven, da celo noč ne bo mogla spati.

DR. BRODAR (*se obrne*): Pa naj bedi. (*Ugasne luč.*) Lahko noč.

IDA (*še nekaj trenutkov postoji v temi, nakar skomizgne z rameni*): Op-oprosti, da sem te motila... (*Odide.*)

(*Nekaj časa je tema. Dr. Brodar se obrne na postelji najprej na levo, se nervozno prevrže na desno, nato pa spet prižge luč, vstane, odpre okno in se zagleda v noč. S ceste je slišati ropot zakasnelih avtomobilov. Z gostilniškega vrta v bližini Brodarjeve vile prihajajo zamolkli glasovi saksofona. Vrata se sunkoma odloputnejo. Med njimi stoji Herma, večerno opravljena.*)

DR. BRODAR (*kakor da ni nič*): Boš spala pri odprtem oknu?

HERMA (*napravi dva koraka proti njemu*): Kje so ključi od avta?

DR. BRODAR (*hote presliši*): Mislim, da bo boljše, če okno zapreva. Zadnje čase kašljaš. Bronhialni katar.

HERMA (*s pridušeno jezo*): Kje so ključi?

DR. BRODAR: Ne vem... Mogoče pa kašljaš tudi od cigaret. Preveč kadiš. Pa tudi piješ. Saj piješ, ne?

HERMA (*se postavi predenj — preteče*): Ivan, ne šali se.

DR. BRODAR: Ne šalim se. Res mislim, da preveč piješ. Pa tudi tvoja družčina mi ni všeč. Ti tvoji jezni mladeniči, ki govorijo o lepoti in pljujejo na ves svet...

HERMA: In zakaj ne bi, če jih to veseli?

DR. BRODAR: Vse kaže, da tudi tebe.

HERMA: Res. To je edino resnično veselje, ki mi je še ostalo.

DR. BRODAR: Se ti ne zdi, da je nekoliko klavrno to tvoje edino resnično veselje?

HERMA: Kot vsako drugo.

DR. BRODAR: Pa tudi nekoliko predrago? Če se ne motim, pijejo ti tvoji jezni mladeniči na tvoj račun. Glede na to, da je njihova žeja vsaj tako velika kakor njihova jeza, ta račun niti ni tako majhen...

HERMA: A to je torej tisto... za svoj denar se bojiš... Hahaha... Jaz pa sem že mislila, da se je zgodil čudež in da se izjemoma bojiš zame.

DR. BRODAR: Tudi zate se bojim.

HERMA: Res?

DR. BRODAR: Če pojde tako naprej, dobim lepega dne sporočilo, da si avto uničila, sebe pa —

HERMA: — sebe pa ne. Res, huda nezgoda, kaj?

DR. BRODAR (*sede na postelj*): Prosim te, reci tistim ljudem, naj preselijo svoje fizionomije, ki so si jih izposodili pri Kafki in Sartru, v kakšno kavarno, ti pa pojdi spat...

HERMA (*z mirnostjo, ki obeta vihar*): Kje so ključi?

DR. BRODAR: Ne vem.

HERMA: Ne? Saj si jih vzel iz moje torbice.

DR. BRODAR: No, dobro, pa sem jih vzel... ampak nocoj jih ne dobiš. (*Nenadoma prekipi v njem sveta jeza*): Pa tudi jutri ne. Sploh ti prepovedujem, da bi še kdaj sedla za volan. Razumeš?

HERMA: Ne pozabi, da je avto tudi moj.

DR. BRODAR (*legajoč v postelj*): Ti pa ne pozabi, da sem jaz tvoj mož.

HERMA: Tako kakor si pozabil ti?

DR. BRODAR: Prosim te, pojdi spat.

HERMA (*motreč ga stisnjenih ustnic, ki se jim pozna vinjena utrujenost*): Pa lahko pustim luč prižgano?

DR. BRODAR (*ne da bi se obrnil*): Prižgano? Čemu?

HERMA: Zato, da bom mogla občudovati tvoj hrbet...

DR. BRODAR: Zamenjajva postelji, pa bom ležal z obrazom obrnjen proti tebi... Tako. Prosim. (*Se hoče predeti na drugo postelj, pa ga Herma zadrži.*)

HERMA: Nikar se ne trudi. Tvoj hrbet mi je ljubši. Prvič sem ga že vajena, saj mi ga kažeš že kar lep čas —

DR. BRODAR: Torej nočeš, da zamenjava postelji?

HERMA: — drugič pa ta tvoj hrbet izraža vsebino tvojih čustev do mene dosti bolj odkritosrčno in precizno kakor tvoj obraz... Veš, kaj si mislim, kadar ga gledam? Mislim si, kaj bi bilo, če bi ležala tu zraven tebe kakšna druga... Kakšna mlajša, očarljivejša in zapeljivejša... recimo kakšna takšna, ki pleše po balkonih in vrtovih v mesečini...

DR. BRODAR (*se zdrzne in jo dalj časa molče gleda*): Zdaj vidim, da si res pijana.

HERMA: No, lahko noč, ti nenavadni ljubimec... (*Pomaha s ključi, ki jih je medtem vzela iz njegove obleke in stopi proti vratom.*)

DR. BRODAR (*skoči iz postelje, se požene za njo in ji iztrga ključe*): Herma, kaj pomenijo te tvoje besede! Prosim te — Pogovoriti se morava.

HERMA (*ga radovedno opazuje*): Res? O čem? O pajčolanu iz mesečine?

DR. BRODAR: Tebi se blede. Heda je moja hči.

HERMA: Kakor Ida... de jure, a de facto?

DR. BRODAR (*ki mu je vse to zaprlo sapo*): Oni dve mislita, da sta tudi de facto in tudi zame sta.

(*Nekdo potrka na vrata.*)

DR. BRODAR (*sprva ne reagira, ko potrka vdrugo, pa vpraša bolj potrto ko srdito*): Kdo je?

IDA (*za vrati*): Jaz. Je mamica pri tebi?

HERMA: Kaj je?

IDA: Veš, kje je kakšna žarnica? Aleš je ponorel. Kozarec je vrgel v luč.

HERMA (*medtem ko si pudra obraz*): Nič hudega... Tema bo še primernejša za to praznovanje...

IDA: Kakšno praznovanje?

HERMA (*ogledujoč si obraz v toaletnem zrcalu*): Ne veš, da je danes obletnica najine poroke? Dva in dvajset let.

IDA (*presenečena*): Ah, saj res... Čestitam, čestitam! (*Poljubi njo in očeta.*)

HERMA (*vzame iz torbice cigaretno dozo*): Sicer pa je vse skupaj samo komedija in v tej komediji odigra svojo vlogo najbolje tisti, ki se tega najprej zave... Bojim se, da sem se jaz malce prekasno... Se ti ne zdi, Ivan? (*Ko ji Brodar, ki je medtem stopil k oknu in ga znova odprl, ne odgovori*): No, Ida, pojva zdaj, pojva — Praznovat. (*Možu*): Pa ti? Ne greš? (*Ida odide.*)

DR. BRODAR: Herma, vse to je...

HERMA: Vem, vem, vse to je žalostno. Zelo žalostno, Ivan... Zelo zelo žalostno... In zato se pojmo veselit k jeznim mladeničem. (*Odide.*)

III.

Zatemnitev. — Osvetli se dekliška soba. Herma s svojo družino, petimi mladeniči in Ido, ravnokar vstopa. V rokah nosijo steklenice in kozarce. Jezni mladeniči so že vsi zmrcvarjeni od dolge krokade, da so jim že čuti otopeli, pa hočejo vseeno vzbujati vtis superiorne indiferentnosti.

HERMA (*že vidno okajena*): Tako... tu bo prijetneje... Ne, okna ne bomo zapirali. Tod okoli žive sami spodobni ljudje, ki nas ne bodo zmerjali. Kaj je, zakaj ne sedete? (*Medtem ko sedajo, kamor že je — na stol, na mizo, na postelj*): Veste, kako vam pravi moj mož? Jezni mladeniči... haha... in navsezadnje ste res jezni mladeniči... takšni, kot ste... genialno razkuštranih možgan, na čelo počesane boksarsko izzivalne globokoumnosti, vsi zdelani od paničnega bega pred zdravo pa-

metjo, pa vseeno ne tako, da bi pozabili opremiti levi ali desni kotiček ustnic z obveznim posmeškom, ki pomeni, da ste že zdavnaj pogledali življenju do dna pa da niste našli tam ničesar takega, zaradi česar bi bilo vredno ta posmešek opustiti, ali če ne opustiti, vsaj spremeniti —

BUMFI (*se ozre vanjo izpod čela*): Pa ti si našla kaj takega?

HERMA: Sem.

BUMFI (*potegne cigareto iz ust, jo vrže na tla in zmečka z ного*):
Kaj?

HERMA: Tebe.

BUMFI: Na dnu?

HERMA: Na dnu.

BUMFI: Mojem ali svojem?

HERMA (*ki govori ves čas ironično*): Obojem... No, daj, trčiva zdaj!

BUMFI: Na kaj?

HERMA: Na dno in do dna. (*Izpije v dušku. Potem se obrne proti Idi, sedeči na postelji s Cirijem:*) Kaj je, Ida? Kako si zadovoljna z našimi gosti?

IDA (*pogleda soseda*): Ne preveč. Zame so prezagonetni... Tega gospoda tu na primer sem vščipnila v ного, da bi se prepričala, ali je sploh še živ, pa se ni niti zganil —

HERMA: Verjetno je neobčutljiv za neprijetne dražljaje.

IDA: Pa za prijetne ste?

CIRI (*z narejeno naveličanostjo*): Zavisi...

IDA: Se vam ne zdi, da ta vaš zavisi visi v zraku, če ga ne obesite še za kak drug stavčni člen?

CIRI: Gotovo...

IDA: In zakaj ne storite tega?

CIRI (*ne da bi spremenil pozo*): Se izplača?

IDA: Delate samo takšne stvari, ki se izplačajo?

CIRI: Zavisi...

IDA: Od česa, za božjo voljo? Povejte že.

CIRI: Se izplača?

HERMA (*ki je medtem stopila k radiu*): Kako je, velmožje bodočnosti, bi malo muzike?

(*Bumfi, Ciri, Tupi in Lasi se prav počasi spogledajo.*)

TUPI (*ki je doslej sedel v naslanjaču z nogami na toaletni mizici in z zobotrebcem med zobmi*): Zaradi mene... čeprav ne poslušam rad ničesar, tudi muzike in poezije ne... Vse skupaj ni nič... Vibriranje zraka, ki ga centralno živčevje posreduje možganskim zavojem...

CIRI: Budala pa sanjajo ob tem o ljubezni...

IDA: In kaj je ljubezen?

TUPI (*izkoplje nekaj, kar mu je ostalo med zobmi, si skrbno ogleda konico zobotrebca in jo pokaže Idi*): Tole.

IDA: Kaj je to?

TUPI: Ne vidite? Meso.

IDA (*mami, ki je medtem odprla radio*): Fej! Si ga slišala, mami?

HERMA: Sem, sem.

IDA: In kaj misliš ti o tem?

HERMA: Jaz mislim, da bi si morali geniji tudi v mladih letih čistiti zobe doma... In zdaj mi povejte, kateri od vas bi bil pripravljen zaplesati s priletnejšo damo spočitega telesa in nekoliko manj spočitega srca?

(*Jezni mladeniči se spet spogledajo.*)

BUMFI: Se izplača?

HERMA (*ga vzdigne s stola*): To bova šele videla. (*Ko se oni lenobno prestopi*;) Ne znaš plesati?

BUMFI: Znam...

HERMA: Pa?

BUMFI: Neka misel mi je ravnokar padla v glavo...

HERMA: Drugič jo odmakni, pa ti ne bo — Ida, kje je kakšna metla, da pometem čez prag te smeti.

TUPI (*še vedno z nogami na toaletni mizici*): Jaz bi še kaj pil.

HERMA (*mu iztrga steklenico iz roke*): Niti kapljice več. Rajši jo vržem skoz okno! (*Hoče treščiti steklenico skoz okno, pa le zakliče nekomu na cesti*): Ej, čujte vi tam, tu imam pet mrličev, ki bi jih bilo treba spraviti na pokopališče! Stroške prevzamem jaz! Brez skrbi... (*Obrne se in zagleda Brodarja, ki je medtem vstopil — oblečen in počesan*.) O, glejte, glejte. Si nas prišel podit?

DR. BRODAR: Ne... samo pogledat, kako se imate...

HERMA: Imenitno. Celo plešemo. (*Pokaže petega mladeniča, ki je ves čas dremal v kotu*;) Poznaš tega fanta tu? To je Aleš, tisti, ki meče kozarce v luč... in se zanima za našo Hedo... o prostem času...

IDA (*pocuka Aleša za lase*): In kadar ne spi.

HERMA (*s teatralno kretnjo*): In to je moj mož, ki ga menda že vsi poznate... če ga... zakaj moj mož skriva v sebi še enega moža... ki stoji mojemu možu na glavi... in da je čudo še večje, stoji na glavi tudi moj mož... Tako sta potemtakem v mojem možu dva moža, ki stojita drug drugemu na glavi... To je kajpak nesmisel, vendar to še ni dokaz, da temu ni tako.

DR. BRODAR (*s pridušenim glasom*): Herma, prosim te...

HERMA (*pijano*): Kaj?

DR. BRODAR (*samo nji*): Nehaj s tem in reci tem ljudem, naj gredo...

HERMA: Saj ne morejo. Ne vidiš, da so to mrličji? Pokliči pogrebni zavod.

DR. BRODAR (*še vedno s pridušenim glasom*): Govoril bi rad s teboj...

HERMA: Ni mogoče? Pa menda ne — (*tu se nagne k njemu in mu nekaj zašepeče. Mladeničem, ki ju z utrujeno indiferentnostjo opazujejo*): Ste videli, kako sramežljivega moža imam? Še vedno zardeva. (*Brodarju, ki se mu pozna zadrega:*) Ne verjameš? Se hočeš prepričati sam? Prosim. (*Mu pomoli zrcalo, ki ga vzame s toaletne mizice.*)

DR. BRODAR (*prikrivajoč zadrego*): Dovolj teh norčij...

HERMA: Res! (*Vrže zrcalo na tla, kjer obleži, ne da bi se razbilo.*)

IDA: Mami!

HERMA: Se veš, kje si mi ga kupil? V Firencah... in ko si mi ga dal, si rekel, da je tisto, kar bom videla v njem, lepše kot vse, kar sva videla v Firencah... Hm... Kaj če bi stopila nanj? (*Stopi nad zrcalo*): Ali naj?

IDA: Mami, nikar!

HERMA: Zakaj pa ne? (*Stopi na zrcalo.*) Slišiš, kako hrešči?

DR. BRODAR: Zakaj si to storila?

HERMA: Mogoče zato, da bi slišala, kako bo hreščalo. (*Stopi znova na razbito zrcalo in ga počasi, sladostno drobi.*) Saj to je tako, kot če bi človek hodil sam po sebi... in drobil že zdrobljeno...

DR. BRODAR: Herma, prosim te — pojdi spat —

HERMA: Mar nisi želel govoriti z menoj?

DR. BRODAR (*pridušeno, kakor ves čas*): Kadar se ti jezik ne bo več zapletal.

HERMA: Se ti ne zdi, da se nekatere stvari laže razpletajo, kadar se jezik zapleta?

DR. BRODAR: Meni se ne. (*Se obrne k mladeničem*): Gospodje, mislim, da je že čas. Prosim —

HERMA: Ne, ne, nikar ne hodite!

(*Mladeniči, ki so že vstali, se spogledajoč znova vrnejo v prejšnje poze.*)

HERMA: Jaz imam rada avditorij... pa čeprav je sestavljen iz takih prikazni, kakor ste vi... prikazni, ki se grejo ljudi, ali še bolje, ljudi, ki se grejo prikazni... Torej, my most honourable consort, how are you? Rekla bi, da se ne počutiš dobro... Pa ne da bi bil bolan?

HEDA (*vstopi zelo dobre volje*): Dober večer. O, kakšna družba! Kdo bi si bil mislil!

HERMA (*se obrne k nji*): O, naša Hedica ... Ravno o pravem času. Stopi sem, da te objamem. (*Jo objame.*) In zdaj daj poljubček še očetu. Tako nestrpnost te je pričakoval ... ves večer ...

HEDA: Oprosti, očka ... (*Mu da poljub, medtem ko on, le stežka prikrivajoč vznemirjenost, seže po dozi.*) Žal mi je, ampak veš, res, ni se mi dalo domov. Kadar pridem s koncerta, tako rada tavam po cestah ...

IDA: Kako? Nisi gledala Don Juana?

HEDA: Ne. Čajkovskega sem poslušala. (*Medtem ko slači plašč in si popravlja lase pred zrcalom:*) In sicer dvakrat. Prvič v filharmoniji, drugič pa tam gori nad parkom ... veš, očka, pod tistim macesnom, kjer po navadi sediva ... In ko sem ga poslušala drugič, je bil še mogočnejši ... (*Se vrže na postelj, dne dlani pod glavo in se zastrmi nekam daleč.*) Koncertni podium: zemeljska obla, dvorana: vesolje. Očka, si že kdaj slišal, kako odmeva Čajkovski med zvezdami?

DR. BRODAR (*ki je medtem nekajkrat hlastno potegnil cigareto, si nervozno natoči likerja v kozarček in ga nese k ustom*): Ne bi rekel ...

HEDA: O, jaz pa sem ga. Nocoj ... Očka, mi odstopiš svojo cigareto?

DR. BRODAR: Če že misliš, da moraš kaditi ... (*Ji ponudi dozo.*)

HEDA: Ne, kar to. Ta je že prižgana. (*Mu vzame cigareto iz rok, spet leže in potegne dim vase. Potem se spet zazre v daljavo:*) In veš, o čem sem premišljevala? O tistem, kar sva govorila zadnjič ... ravno tam ...

DR. BRODAR (*skušajoč biti čim bolj sproščen*): O čem sva ... govorila?

HERMA: Saj res, o čem neki?

HEDA (*ki niti ne sluti napetosti med očetom in materjo*): Se ne spominjaš več? O človeku in vesolju ... ampak ti nimaš prav ... Res je, zemlja za vesolje ni nič drugega kot submikroskopski prašek in človek na njem ni nič ... Kot snov ... ampak kot duh? Duh ne pozna meja, torej je brezmejen kot brezmejnost sama, če pa je brezmejen kot brezmejnost sama, ni nič ... Mar ne?

DR. BRODAR (*izprazni še en kozarček*): Že, že, ampak ...

HERMA (*se nasmehne*): Zelo učeno hčerko imaš.

DR. BRODAR (*odmakne pogled, ki se sreča z njenim*): Res.

HEDA: Kozmologi gredo naprej in odkrivajo vesolje, filozofi pa capljajo za njimi in nam pripovedujejo, kakšen nič smo v primeri z vsem tem. Meni se pa zdi, da se človek ne bi smel zmanjševati s tem, ko vesolje raste ... (*Se obrne k Bumfiju:*) Mislite, da je to megalomanija?

BUMFI: Kompletna.

HERMA: Res, reči moram, Ivan, da se zelo učeno pogovarjata tam gori pod tistim svojim macesnom ... Kdor vaju bi videl —

HEDA (*se zasmije*): Oh, kdor naju bi videl, bi gotovo ne uganil, kaj govoriva. Mislil bi, da sva zaljubljen par. Jaz ležim z glavo v njegovem naročju... on me boža po laseh... pa tudi zvezde gledava... kakor delajo zaljubljenici...

HERMA (*ves čas motreč moža*): Kaj je, Ivan? Že greš?

DR. BRODAR (*ki je medtem vstal, postoji ob mizi in pobobna s prsti po nji, s pogledom, uprtim v tla*): Ne... ne...

HERMA: Kaj pa ti je?

DR. BRODAR: Nič, nič...

HERMA (*hudobno*): Ti je slabo?

(*Vse oči se obrnejo proti njemu.*)

DR. BRODAR (*se obrne*): Kaj je? Kaj pomenijo... ti vaši pogledi? (*Mladenci se spogledujejo in muzajo. Brodar nenadoma zakriči*): Ven! Ven! Ven!

HEDA (*medtem ko mladeniči vstajajo in ju Herma s čisto posebnim pogledom opazuje*): Očka, kaj ti je? Kaj se je zgodilo?

DR. BRODAR (*jo prime za roko — ves tresoč se od silovitega notranjega razburjenja*): Ne verjemi jim, Heda, ne verjemi jim ničesar. Kar jim je pravila, je laž, laž, laž!

HERMA: Hahaha! Hahaha!

HEDA: Kaj jim je pravila? Kaj se je zgodilo?

HERMA: Nič se ni zgodilo, otrok moj, nič. Očka je popil preveč brandija. To je vse.

DR. BRODAR (*še vedno krčevito stiskajoč Hedo za roko, gledajoč mladeniče, ki počasi vstajajo in se muzajo*): Tam so vrata! Prosim vas — tam so vrata! Ven!

ALEŠ (*ki se je medtem, ko je začel Brodar kričati, prebudil*): Strela, kaj pa je? Se tepete? (*Zagleda Hedo*): A, tudi ti si tu... Hedica moja... Daj, da te stisnem na svoje srce...

DR. BRODAR (*ga odrine*): Stran, vi impertinentnež!

HEDA: Očka, prosim te —

ALEŠ (*majavo recitirajoč čez ramo Brodarja, ki stoji med njima dvema*): Med nama vstala je visoka stena, na eni strani dan, na drugi noč — Fantje, gremo! (*Odide. Ostali za njim.*)

BUMFI (*že med vrati*): In hvala za predstavo... Lahko noč.

(*Vsi odidejo. Tudi Heda in Ida, ki spremljata mladeniče.*)

DR. BRODAR (*Hermi, ki s temnim posmehom strmi vanj*): To si mi torej storila! Kompromitirala si me pred temi ljudmi!

HERMA (*imitirajoč smeh*): Hahaha!

DR. BRODAR: Kaj si jim govorila o meni?

HERMA: Hahaha!

DR. BRODAR: Misliš, da nisem videl njihovih nasmeškov? In ti stega, kar se skriva v njih?

HERMA: In kaj se skriva v njih razen tvoje slabe vesti?

DR. BRODAR (*preteče proti nji*): Kaj si jim govorila?

HERMA (*smejoč se mu v obraz*): Hahaha! (*Brodar jo udari, in ko se mu umakne, jo udari še enkrat in še enkrat. Herma omahne in se ujame ob toaletni mizici. Nazadnje se zave, poišče robček, se obrne k zrcalu in si začne brisati usta, iz katerih se ji je pocedila kri. Potem reče kar se da stvarno, brez sledu pijanosti:*) Torej ... da boš vedel — ničesar jim nisem pravila. Mislim pa, da sva s tem končala. (*Ko ji ne odgovori — brisaje usta*): In kdaj opraviva potrebne formalnosti?

DR. BRODAR: Čimprej.

HERMA: Hvala.

DR. BRODAR (*še vedno sredi sobe, ne da bi jo pogledal*): Tudi tebi.

HEDA (*se vrne z Ido; ozirajoč se v očeta in mater*): Ničesar ne razumem. Kaj je bilo pravzaprav?

HERMA (*spravlja robček v torbico*): Nič posebnega ... Očka pač ne prenese alkohola. In ta brandy je bil še posebno slab. Gremo spat ... (*Odide.*)

IV.

Zatemnitev. Čez nekaj časa se osvetli Brodarjeva ordinacijska soba, samo da je zdaj precej izpremenjena. Vse kaže, da je ordinacijo opustil. Preteklo je leto dni. Pozna jesen. Proti večeru.

KATRA (*priletnejša Brodarjeva postrežnica, pomivajoč francosko okno*): Ne, ne, gospa, saj sem že rekla, da gospod doktor ne ordinirajo več, zdaj bo že leto dni, kar so sneli tablico z vrat. Kmalu po tistem, ko so gospa odšli od njih ...

PACIENTKA (*začudena*): Hočete reči, da se je gospod doktor ločil?

KATRA (*se zravna od kangle, v katero je pomočila cunjo*): Kaj res nič ne veste? Ste z dežele?

PACIENTKA: Ja. Kam je gospa odšla?

KATRA (*ožemajoč cunjo*): Tudi na deželo. V tisti hiši, ki jim je menda ostala po materi, živijo zdaj. Tudi gospodični sta tam ... Tu pa je prazno, da se bog usmili. Včasih me je kar strah ... Mislim, da je tudi gospoda doktorja. Komaj pridejo, že spet grejo ... Ves dan v bolnišnici, ob nedeljah pa na kolo in ribe lovit ... Pa bolj malo ulovijo. Mislim, da samo ob vodi sede in tuhtajo. Pa saj tudi imajo kaj ... Kadar se komu življenje podre, kakor se je njim, ga zlepa več ne postavi na noge.

PACIENTKA: Nisem vedela. Škoda zanj.

KATRA (*zapre francosko okno*): Hladno je že. Po snegu diši. Tu pa še nobenih drv. Lanske so pošle, letos jih pa menda sploh ne mislijo kupiti... (*Zvoni.*) Najbrž je spet Heda. Že opoldne je zvonila, pa sem se ji potuhnila.

PACIENTKA: Zakaj?

KATRA: Gospod doktor so mi zabičali, naj nobeni ne odpiram... Ne marajo videti ne žene ne hčerk, pri tem jim pa pošljejo vse, kar zaslужijo, da včasih še za kruh ni... Bog jih razumi... (*Spet zazvoni.*) Prav res da ne vem, kaj naj storim... Ah kaj, kar odprla ji bom, pa naj bo, kar bo... Greste?

PACIENTKA: Kaj pa si hočem? (*Odideta.*)

KATRA (*se vrne s Hedo, ki ima kovček v roki*): Tako dolgo vas že ni bilo... ja, pravzaprav sploh še ne, odkar so se gospa... hotela sem reči... kar so se preselili na deželo... No, sedite, sedite. (*Brisaje stol s predpasnikom:*) Je malce prašen, veste... saj ni žive duše, da bi sedla nanj...

HEDA (*ozirajoč se po spremenjenem prostoru*): Spi oče zdaj tu?

KATRA: Kadar ne spijo v bolnišnici.

HEDA (*pomigne z glavo*): Pa tam?

KATRA: Tam je prazno... Menda mislijo oddati tiste sobe, ampak jaz jim branim... Če bi še spet... kako uredilo... če bi se, mislim, vi naveličali stanovati na deželi... Saj tudi na deželi ni kaj prida... Dober zrak, to že —

HEDA: Ali pa niti tega ne.

KATRA: Ste prišli z avtom?

HEDA: Ne. Je razbit.

KATRA: O, bog ne zadeni. Pa ne da bi se komu kaj zgodilo?

HEDA: Nič se ni. (*Se nasmehne:*) Pač pa je bilo teže poškodovano neko drevo... Kje je očka?

KATRA: Mislim, da so v bolnišnici.

HEDA: Tam so rekli, da je že odšel.

KATRA: Potem bojo pa vsak čas tu... No, zdi se mi, da so že. (*Pogleda skozi vrata.*) Seveda, oni so.

DR. BRODAR (*vstopi — ko opazi Hedo, mu zastane noga*): Heda?

HEDA (*vstane, vendar mu ne stopi naproti*): Dober večer, očka...

KATRA: Bojo gospod večerjali doma? (*Ko ji Brodar samo odkima:*) Pa jutri, kdaj naj se zglasim?

DR. BRODAR: Kot po navadi.

KATRA: Lahko noč. (*Odide.*)

DR. BRODAR (*nekaj trenutkov molče gleda Hedo, nato čisto tiho, brez posebnega poudarka*): Lepo, da si se spomnila name... In zdaj... zdaj... spet pojdi...

HEDA (*se mu približa, iskaje njegove oči*): Očka, kaj je s teboj? Da nočeš videti mame, razujem... ampak da nočeš niti naju dveh... Očka, zakaj?...

DR. BRODAR: Prosim te, pojdi...

HEDA: Ampak... očka... kaj je? Ničesar več ne razujem... Od tistega nesrečnega večera ne razujem ničesar več... Samo to vem, da z mamó nekaj prikrivata... ne le meni, tudi Idi. Če bi Ida vedela, bi mi povedala... Torej, očka, prosim te, kaj je? Zakaj molčiš?

DR. BRODAR (*še vedno strmeč v tla*): Ve mama, da si tu?

HEDA: Ne. Pobrala sem svoje stvari in šla. Tam ni moč več vzdržati. Veš, mama je strašna. Podnevi spi, ponoči se pa vozi v mesto... Zdaj, odkar ni avta, kar s kolesljem... Zadnjič je prinesel voznik tak račun, da ga je mama vrgla skoz vrata, češ da je goljuf... Potem je pa jokala. Jaz sem jo skušala potolažiti, pa mi je zbila roko z rame s takšno jezo, da me je streslo... tisti hip sem se zavedla, kar sem prej samo slutila... sovraži me.

DR. BRODAR: To si samo domišljaš...

HEDA: Ne, očka... Snoči sem sedela v tistem naslanjaču, v katerem si ti včasih tako rad dremal po večerji, kadar smo bili tam na počitnicah... Mislila je, da spim, pa nisem... opazovala sem jo, kaj počne... In veš, kaj je počela? Pest si je pritisnila na usta, si grizla prste, da je kar hreščalo... in me gledala... pa kako... Ta čudni, mrzli, tehtajoči pogled... Očka, zakaj me tako sovraži? Kaj sem ji storila?

DR. BRODAR (*ki ves čas mračno posluša, sloneč ob svoji pisalni mizi*): Ničesar.

HEDA: Pa tebi?

DR. BRODAR (*z istim tonom*): Ničesar, Heda.

HEDA: In zakaj sta takšna z menoj?

DR. BRODAR: Je tudi moj pogled mrzel?

HEDA: Ne — tvoj je tuj. In če pomislim, da je komaj dobro leto, ko sva si bila tako blizu... tako blizu, kot sta si le redko oče in hči... Posebno na najinih sprehodih po hostah... Se še spominjaš tistega obupnega vekanja? (*Ko ji nič ne odgovori*): Misliš, da je bil res zajček? Kaj pa če je bila veverica?

DR. BRODAR: Mogoče...

HEDA: Takrat pa si rekel, da ni. Češ da je zvečer v gnezdu, kamor lisica ne more do nje... in da tisto zajčje vekanje poznaš. Lovci ga oponašajo, si rekel, da privabijo lisico v bližino... Še hodiš na lov?

DR. BRODAR: Ne...

HEDA: Pa na postrvi?

DR. BRODAR: Včasih...

HEDA: Zadnjič sem tudi jaz eno ulovila... Kaj misliš, ali ribe bolj trpe kot druga živa bitja?

DR. BRODAR (*še vedno stoječ ob mizi kakor prej — nekam iz daljave*): Zakaj?

HEDA: Ker morajo molče prenašati... bolečino... (*Glas ji zadrhti — iz prsi se ji iztrga dolgo zadrževano ihtenje.*)

DR. BRODAR (*stopi k nji in iztegne roko, da bi jo pogladil po lasih, pa mu roka zastane in omahne ob telesu. Medtem ji reče z glasom, ki bi bil rad tolažec in opominjajoč hkrati*): Heda, nikar... Sprijazni se s tem, kar je... Tako je pač...

HEDA (*stresajoč se od silovitega joka*): Tako je pač... da me sovražiš tudi ti... Tudi ti, vem... Vendar, kaj sem vama storila? Ne, ne, ne pravi mi, da nisem — jaz vem, da sem — nekaj hudega sem morala storiti — ne da bi sama vedela — ampak kaj, kaj, kaj?

DR. BRODAR (*stoječ brez moči ob nji*): Ničesar, Heda. Ničesar...

HEDA: In zakaj me podiš od sebe?

DR. BRODAR: Saj te ne podim, Heda...

HEDA (*se ozre vanj, še vedno ihte, a z iskrico upanja v očeh*): Torej lahko ostanem tu?

DR. BRODAR (*strahoma*): Tu?

HEDA (*vstane*): Da, tu... pri tebi... Zato sem prišla...

DR. BRODAR (*z naporom, ki terja vse njegove moči*): Ne, Heda, ne — tvoje mesto je tam — pri mami — tako je bilo sklenjeno —

HEDA (*se ga oklene*): Vem, ampak jaz že takrat nisem želela iti z njo...

DR. BRODAR (*jo prime za zapestji in odstrani njene roke od sebe*): Ne, tu ne moreš ostati —

HEDA: Očka, zakaj ne? Očka...

DR. BRODAR (*ki mu zmanjka moči, malone zakriči s čudnim, hripavim glasom*): Zato, ker sem jaz slabič, slabič, slabič!... (*Se sesede na kavč in zagrebe prste v lase.*)

HEDA (*po nekaj trenutkih molka*): Torej se bojiš mame?

DR. BRODAR: Ne, Heda, ne —

HEDA: Kaj pa je, očka? (*Ko ji ne odgovori, ga nekaj časa gleda molče, nato pa prime kovček in reče čisto tiho:*) Oprosti, da sem te vznemirila...

DR. BRODAR: Greš...

HEDA: Grem.

DR. BRODAR (*vstane*): Potrebujеш denarja?

HEDA: Ne. Sklenila sem, da ga ne bom več jemala ne od mame ne od tebe. Sama si ga bom zaslužila.

DR. BRODAR (*osupel*): Sama?

HEDA: Zbogom ... očka ...

DR. BRODAR (*ki mu je misel, da bi odšla kar tako, neznosna*): Kam greš?

HEDA: Na postajo. Spat.

DR. BRODAR: Na postajo?

HEDA: Lahko noč. (*Odide.*)

DR. BRODAR: (*nekaj trenutkov stoji, nakar se požene za njo*): Heda, Heda! Na postaji vendar ne moreš spati! Heda! (*Jo pripelje nazaj. V eni roki nosi njen kovček, z drugo jo stiska k sebi.*) Nikamor ne boš hodila ... nikamor. Tu pri meni ostaneš, veš ... Tu pri meni ... pri meni ... za zmerom ... Heda ... za zmerom.

HEDA (*sede na kavč in se ozre po sobi s čisto drugačnim pogledom kot prej*): Ah, zdaj je spet vse tako lepo ... tako lepo kakor takrat, ko sva še posedala pod najinim macesnom ... (*Ga prime za roko:*) Bova spet, očka?

DR. BRODAR (*ravno tako veselo*): Bova, Heda, bova.

HEDA: In gledala v nebo.

DR. BRODAR (*stiskajoč jo za roko*): Tudi v nebo bova gledala.

HEDA: In ugibala, kje je konec in kje začetek ... in ti me boš spet božal po lasih ...

DR. BRODAR: Bom, Heda, bom.

HEDA: Zakaj me ne bi že zdaj? Pokaži, če še znaš. (*Mu leže z glavo v naročje. Medtem ko jo on boža*): O, še, še ... In zdaj me pocukaj za lase in mi reci, da sem frklja, ki cvili in kvaka in kaže noge ...

(*Brodar se nenadoma zave in vstane.*)

HEDA (*še vedno leže na kavču*): Kaj je, očka?

DR. BRODAR (*se skuša nasmehnuti*): Ah, nič ... nič ...

HEDA: Kar na mah si se ves spremenil.

DR. BRODAR: Spomnil sem se, da moram v bolnico ... Težak primer, težak primer ... Najbrž me vso noč ne bo ... (*Vzame klobuk.*) Pojdi v svojo sobo. Še zmerom je takšna, kot je bila. Tudi rože so tam ...

HEDA: Rože?

DR. BRODAR: Jesenske rože ... Včeraj sem jih nabral.

HEDA (*vzradoščena in začudena hkrati*): Zame?

DR. BRODAR (*med vrati*): Zate, Heda.

HEDA: Saj nisi vedel, da pridem?

DR. BRODAR: Ne ...

HEDA: Pa si jih vseeno dal v mojo sobo?

DR. BRODAR: Vseeno, Heda... Vseeno... Lahko noč. *(Odide.)*

(Heda, ki jo je vse to malce zmedlo, nekaj trenutkov postoji, nato pa se olajšano nasmehne, vzame kovček in odide v svojo sobo.)

V.

Prizorišče se naglo zatemni. Osvetli se dekliška soba. Zima. Nekaj mesecev pozneje. Pozno popoldne.

HEDA *(prihajajoč z drsališča, pri vratih, z drsalkami v rokah)*: Ne, ne, Aleš, sem noter ne smeš... Zunaj v salonu me počakaj... Aleš! Kako si drzneš... Aleš!

ALEŠ *(ki ga skuša Heda zadržati, si le izsili vstop v sobo)*: In zakaj ne bi smel sem noter?

HEDA *(udari z nogo ob tla)*: Zato!

ALEŠ *(ki je medtem neopazeno zaklenil vrata, jo ulovi in privije k sebi — z ustnicami čisto blizu njenih)*: Zato?

HEDA *(pusti, da jo poljubi, nakar se mu izvije)*: In zdaj prosim — v salon in ponavljaj tisto sceno iz Othella, pri kateri se ti je včeraj še vedno zatikal jezik... *(Ko se ji Aleš samo nagajivo smeji, stopi k vratom in prime za kljuko. Bolj potrto kot nejevoljno)*: Zakaj si storil to? Kje imaš ključ?

ALEŠ *(ji ga smeje pokaže)*: Tu. Bi ga rada, a?

HEDA: Daj ga sem... *(Aleš se ji umakne.)* Ah, ti! *(Medtem ko se lovita, jo Aleš spet objame, pa pri tem omahne z njo na kavč. Heda se preda njegovim poljubom, potem pa se mu izvije.)* In zdaj sedi tja v kot in glej, da boš sedel mirno kot lipov bog.

ALEŠ *(jo uboga)*: Tako. Je zdaj v redu? Še ne? Pa takole? *(Skuša napraviti še bolj smešno grimaso.)*

HEDA *(medtem ko se razpravlja — vsa srečna)*: Ah, kako lepo je, da se spet lahko drsam — po tolikem času. Lani sploh nisem stopila na led. Se ti zdi, da sem bila zelo okorna?

ALEŠ: Nasprotno. Zelo lahka si bila. Dematerializirana. Ko da si premagala zemsko težo.

HEDA: To bomo premagali šele — veš kje?

ALEŠ: Kje?

HEDA *(čisto resno)*: Na luni.

ALEŠ: Na luni?

HEDA: Kaj se čudiš? Misliš, da na luni ne bo drsališč? O, čisto gotovo bodo... pod steklenimi kupolami med čudovitimi vrtovi, ki bodo cveteli pod pogoji umetne klime... tam bodo tudi drsališča in po njih

bodo plesali ob zvokih astralne muzike fantastični plesalci... čisto drugače kot mi... saj bodo šestkrat lažji...

ALEŠ: Štirikrat.

HEDA: Šestkrat.

ALEŠ (*mirno*): Lunina masa je štirikrat manjša od zemljine. Torej štirikrat.

HEDA (*stegne noge od sebe in razširi roke — poza, v kakršni navadno fantazira*): Sicer pa je vseeno — glavno, da na njih ne bo teže, ki nas teži...

ALEŠ: Tebe ne teži več...

HEDA (*dvoumno*): Misliš, da ne?

ALEŠ: Vsaj na drsališču, ko plešeš, ne... Vsi so te občudovali... Najbolj pa tvoj... (*s komaj opazno ironijo*): tvoj očka...

HEDA (*začudena*): Moj očka? Kako — je bil tam?

ALEŠ: Ne več?

HEDA: Ne.

ALEŠ (*s posebnim poudarkom v glasu*): Tudi včeraj je bil tam... in predvčerajšnjim...

HEDA (*ki se ji zdi to neverjetno*): Čudno, da mi ni ničesar omenil...

ALEŠ: Misliš, da je to res tako čudno?

HEDA (*ugibajoč, kaj naj pomeni njegov nenavadni smehljaj*): Gotovo.

ALEŠ: Če bi ga videla, kako te je gledal, bi se ti mogoče ne zdelo več tako čudno...

HEDA: Kaj hočeš reči s tem?

ALEŠ: Nič, nič...

HEDA (*odloži glavnik, ki ga je vzela, da bi se počesala*): Zakaj se tako smehljaš?

ALEŠ: Ah, nič... kar tako...

HEDA (*proti njemu*): Aleš —

ALEŠ: Ja?

HEDA: Povej.

ALEŠ: Kaj?

HEDA: Saj veš —

ALEŠ: Pa saj veš tudi ti...

HEDA: Kaj?

ALEŠ: Bog pomagaj, to pač, da te tvoj oče obožuje...

HEDA (*se nasmehne z žensko samopšečnostjo*): In če me — je to kaj takega?

ALEŠ (*obotavlja*): N-n-e... če bi te oboževal kot...

HEDA: Kot kdo?

ALEŠ: No... kot drugi očetje...

HEDA: Kako pa me?

ALEŠ: Drugače...

HEDA: Drugače?

ALEŠ: Heda, tri dni sem ga opazoval, kako je stal za tistim kostanjem tam kraj drsališča in te gledal... in zdaj vem, da Herma — pardon, tvoja mama — tisto noč, ko smo jo napol zmurlo privlekli iz snega v kočo pri Tamarju, ni govorila kar tako... (*Dvigne pogled od svojih rok, ki jih v zadregi mane, naravnost k nji:*) Heda, tvoj oče te ne obožuje samo kot hčer, ampak tudi kot...

HEDA (*z vznemirljivo slutnjo, ki pa se ji zdi fantastična*): Kot kaj?

ALEŠ (*s tonom, ki naj bi bil čim bolj stvaren*): Kot žensko.

HEDA (*onemi, nato pa reče z medlim nasmehom, ki ji zamre, še preden izreče do kraja*): Norec.

ALEŠ: Tudi jaz mislim, da sem... In zdaj, ali ne bi legla tja na kavč in mi pustila, da ti zmasiram meča...

HEDA (*ki ji je to, kar je slišala, preveč ohromilo moči, da bi se mogla upirati*): Pa daj... (*Leže na kavč.*)

ALEŠ (*si sleče suknjič in zaviha rokave*): Vendar usluga za uslugo. Tu imaš Othella in glej, če govorim prav. Prosim. Tule, vidiš. (*Ji potisne knjigo pod nos, kazaje, kje naj gleda, in jo začne z napetimi dlanmi masirati, medtem ko recitira*):

»To je zato, to je zato, srce, —
naj vam ne izdam, zakaj, ve čiste zvezde! —
to je zato. — A nočem ji krvi
preliti, niti raziti ji kože,
bolj bele od snega in tako gladke
kot kipov alabaster. —«

Odloži meč in masira méča...

HEDA: Prosim te, nehaj...

ALEŠ: Boli?

HEDA: Boli... Aleš, kaj je govorila moja mama?...

ALEŠ: Nič, nič ni govorila... (*Leže k nji.*) Vse skupaj je neumnost... (*Jo objame.*) Samo šalil sem se...

HEDA (*se sunkoma zravna in se mu z ortajočim pogledom zazre naravnost v oči*): Ne, nisi se šalil... Aleš!

(*Nekdo potrka na vrata. Oba se zdrzneta.*)

HEDA: Kdo je?

DR. BRODAR (*zunaj*): Jaz.

HEDA: A, ti si, očka... (*Se vprašujoče ozre v Aleša.*)

ALEŠ (*šepetaje, a ne preveč v zadregi*): Reci mu, da si... da se slačiš.

HEDA (*očetu*): Oprosti... pravkar se preoblačim...

DR. BRODAR (*pred vrati z glasom, ki ga nima popolnoma v oblasti*): Če je tako, potem bi bilo prav, ko bi rekla... gospodu... naj zapusti tvojo sobo...

HEDA (*odreveni*): O moj bog, Katra mu je povedala, da si tu... Kaj naj storim?

ALEŠ (*ne da bi si dosti pomišljal, vzame ključ iz žepa in odklene vrata. Tam se rahlo prikloni in reče, kot bi ne bilo nič*): Dober dan, gospod doktor...

DR. BRODAR (*stoji nekaj trenutkov med vrati, nakar vpraša skoraj brezosebno, čeprav mu drhte vse mišice na obrazu*): Kaj delate tu?

ALEŠ (*brez želje, da bi bil žaljiv*): Masiral sem Hedo in recital Othella. Jutri imam nastop na akademiji...

DR. BRODAR: In čemu ta zaklenjena vrata?

ALEŠ (*skomizgne z rameni*): Za vsak... primer...

DR. BRODAR (*s silovitim naporom samopremagovanja*): Prosim vas, odidite od tod... nemudoma... in se ne vračajte več...

ALEŠ (*spet skomizgne z rameni*): Heda, kje je Othello?

HEDA (*prinese Othella. Medtem ko mu ga izroči*): Oprosti, očka. Veš... Aleš je zaklenil vrata kar tako... šalil se je...

DR. BRODAR: Vendar jaz... jaz takšnih šal ne razumem... razumete, ne razumem!

ALEŠ (*plosne s knjigo, ki jo drži v desni, po levi dlani, in se ozre v Brodarja, gubajoč čelo, da mu nanj počesani lasje malo ne sežejo do gostih, visokih obrvi*): Razumem. Good by, Heda.

DR. BRODAR (*napravi dva koraka proti njemu*): Kaj ste hoteli reči s tem?

ALEŠ: Hotel sem reči, da vas razumem.

DR. BRODAR (*popolnoma izgubljaoč oblast nad seboj*): Oprostite, to je nesramna insinucija!

ALEŠ (*mirno*): Insinucija? Kakšna insinucija, gospod doktor?

DR. BRODAR (*zakriči*): Zapustite to hišo!

HEDA: Očka!

ALEŠ (*stopajoč proti vratom*): Saj jo že zapuščam... le nič skrbi... in še enkrat, oprostite, če sem vas prizadel v vaših (*z ironičnim poudarkom, ki Brodarju ne uide*): očetovskih čustvih... Lahko noč.

(*Brodar se požene za njim.*)

HEDA (*se ga z vso silo oklene, da bi ga zadržala*): Očka, nikar, prosim te!

DR. BRODAR (*skušajoč se je otresti*): Tega človeka moram kaznovati! Tega človeka moram kaznovati! Pusti me! Pusti!

HEDA (*se ga oklene še bolj in odbleče nazaj*): Očka, pomiri se, očka! (*Brodar se ji končno pusti odpeljati do kavča, kjer se skruši in brez moči obsedi. Heda sede k njemu. Tako mine nekaj časa. Nazadnje poišče Brodarjeva roka njeno, vendar ta se že čez nekaj hipov diskretno izmakne iz njegove, kakor da hoče nekaj poiskati.*)

DR. BRODAR (*ki mu roka samotno obleži na kavču — komaj slišno*): Zakaj si jo odmaknila?

HEDA: Ah... kar tako... po robček sem segla...

DR. BRODAR: Saj je bil v nji...

HEDA (*šele zdaj opazi, da je imela robček v roki*): Ah, nisem vedela.

DR. BRODAR (*se počasi obrne k nji in jo dolgo gleda, potem kakor iz daljave, ki ga je groza pred njo*): Te smem poljubiti? (*Heda se zgrozi in vstane. Tudi Brodar vstane — gledajoč nekam mimo nje:*) Torej veš?

HEDA (*si pritisne dlani na ušesa*): Ne, ne, ne — ničesar ne vem, ničesar —

DR. BRODAR: Veš — vem, da veš — samo nečesa ne veš — tega — da nisem tvoj oče... (*Heda počasi spusti roke od ušes in odreveni. Brodar po nekaj trenutkih molka:*) Heda, jaz nisem tvoj oče... pa sem skušal biti... dokler ni prišlo nadme to... to... pa tudi potem... mogoče še bolj... kako naj ti povem — Heda, jaz te goljufam, grdo goljufam že odkar si se razcvela — vsak poljub tatvina — vsaka nežnost goljufija. — Ti si me objemala kot očeta — jaz tebe kot žensko —

HEDA (*se vrže z obrazom na kavč*): Molči — molči!

DR. BRODAR: Saj bi molčal — pa kaj bi bil moj molk? Ravno tako goljufija — (*Kraj nje, ki ji drgeta vse telo:*) Heda... jaz sem blazen — blazen — Zato beži od mene — beži — Jaz ti nisem znal ubežati — čeprav že dve leti ne delam drugega kot bežim — najprej sem bežal pred seboj, potem pred teboj — Tudi moja ločitev je bila beg — ne beg pred tvojo mamo, beg pred teboj — da ne bi bila v moji bližini — pa si prišla nazaj — nazaj — in zdaj si tu — (*se vrže k nji na kavč in jame biti po njem s pestmi, noro ponavljajoč*): tu — tu — tu — In odkar si tu — o, ko bi vedela — Ali res nisi opazila — kakor prihajam ponoči skrivaj sem — kako stojim tu sredi sobe — kako te gledam — prisluškujem tvojemu dihu — kako se davim — zakaj bi ti tajil — od želje po tebi se davim in od strahu, da bi bila ta želja močnejša kot moj strah — in kadar te zalezujem po cestah kot zlikovec — o, ko bi videla takrat moj obraz — Mogoče pa si ga — takrat ko sem te gledal skoz šipe

tistega bifeja, kjer si sedela z Alešem — in sem udaril s pestmi po steklu — Kaj res nisi slutila, kje sem si ranil roko, ko si prišla domov — in sem ti kazal tisto razbito steklenico, češ da sem padel z njo po stopnicah — in te gledal — kaj res nisi slutila, zakaj sem te gledal tako — da ni bilo od izgube krvi, pač pa od groze, da se bo zgodilo med nama kaj takega — kaj takega, kar se dogaja med nama ta trenutek — ta prokleti, strašni, nesrečni trenutek, ki sem bežal pred njim — pa mu nisem ubežal — nisem — nisem — Zato pa beži ti pred menoj — (*Vendar ko se mu hoče Heda, vsa uničena od neznanskega doživetja, na katerega ni bila pripravljena, odmakniti, jo z vso silo privije k sebi, ne da bi nehal ponavljati:)* Beži — beži — beži —

KATRA (*se prikaže med vrati, ne da bi prej potrkala, in ostrmi. Ko si malo opomore od zaprepaščenosti*): Gospod doktor, telefon... iz bolnišnice vas kličejo... (*Se še enkrat ozre v Brodarja in Hedo, ki se mu je izvila iz objema, ter počasi odide.*)

DR. BRODAR (*že spet pri zavesti*): Heda... Ne... ne beži... tu ostani... za kazen, da bom moral vsak dan gledati te tvoje oči... (*Vendar se Heda samo obrne in zbeži iz sobe. Brodar za njo:*) Heda... (*Napravi dva koraka proti vratom, ki jih Heda ni zaprla za seboj, a noga mu zastane.*)

KATRA (*se vrne*): Gospod doktor, že spet zvoni... Kaj naj jim rečem?

DR. BRODAR (*nekaj trenutkov molči, nato*): Recite jim, da sem bolan.

(*Ko Katra odide, se Brodar opoteče po sobi, nakar kot spodkošen omahne na Hedin kavč. Njegova roka potegne k sebi blazino. Brodar jo poboža, nato pa si z njo zatlači usta, da bi zadušil čudno zategel, zamolkel glas, ki se mu iztrga iz prsi.*)

ZAVESA

(Konec prihodnjič)

PAJČOLAN IZ MESEČINE

(Konec)

Matej Bor

Bivša Brodarjeva ordinacijska soba. Dva mesca kasneje. Popoldne. Zunaj lije dež.

HERMA (*pri vratih, kjer si ravnokar oblači plašč, reče Brodarju, ki stoji sredi sobe, upirajoč pogled v tla*): Res je sicer, da sem prišla predvsem zaradi najinih denarnih zadev, kot sem ti že rekla... mislim pa, da se ti ne bo zdelo preveč nenaravno, če se zanimam tudi za Hedo... Navsezadnje je le moja hči... In ta njena dolga odsotnost... Če bi bila v planinah štirinajst dni ali tri tedne, tudi mesec... ampak kar dva mesca... Čudno, mar ne? In v tem času se je oglasila samo z eno karto — niti ne meni — Idi. Upam, da je vsaj tebi pisala?

DR. BRODAR (*po krajšem molku*): Je... (*Ji pomoli razglednico, ki jo vzame iz žepa.*)

HERMA (*pogleda in prebere*): Samo to? To je zelo malo...

DR. BRODAR: Res. — Imaš še kaj? *

HERMA: Sem ti že v hudo nadlego?

DR. BRODAR (*apatično*): Delo imam.

HERMA: Pacienti? Jih še sprejemaš?

DR. BRODAR: Ne.

HERMA: Pa bi ne bilo slabo, če bi jih. Tvoja plača ni prida.

DR. BRODAR: Dam ti, kolikor morem.

HERMA: Odkar je šla Heda od mene, precej manj.

DR. BRODAR (*še vedno zroč predse*): Prav. Dal ti bom več.

HERMA: Ko že govoriva o nji — kadar se vrne s tega svojega čudnega potepa, ki mu ni konca ne kraja, bo morala nazaj k meni.

DR. BRODAR: Kakor želiš.

HERMA (*ga od strani, a zelo pozorno pogleda*): Mislila sem, da boš manj ravnodušen...

DR. BRODAR: Prosim te, pojdi.

HERMA: Koliko si ji dal za ta potep? (*Ko on ne odgovori*): Najbrž ne preveč. Idi je pisala, naj ji pošlje par tisočakov... Čudno... (*Iskaje njegove oči*): Zakaj je odšla? Je imela kak poseben razlog za to? Pa ne da bi ji bil pravil, da ni tvoja hči, čeprav sva si obljubila, da nikoli ne poveva, kako sta dekleti prišli na svet... (*Ko Brodar ne reagira*): Ne? O čem pa govorita, kadar sta sama tu v tej hiši? Še vedno o zvezdah? — No, saj že grem, saj grem. Samo še nekaj. Rada bi denar. Da popravim avto. Saj veš, da je razbit.

DR. BRODAR: Vem.

HERMA: Stalo bo pol milijona.

DR. BRODAR: Kje naj dobim ta denar?

HERMA: Ne vem. Mogoče bi lahko začel spet ordinirati — na skrivaj, kakor nekateri drugi? Se ti upira? Potem pa prodaj instrumente.

DR. BRODAR (*trudno*): Sem jih že.

HERMA: In kje je denar?

DR. BRODAR: Tebi sem ga dal.

HERMA: Meni? Tega še nisem opazila...

DR. BRODAR (*trudno*): Bila si pač raztresena.

HERMA: V instrumentih je, kolikor vem, tudi moj denar.

DR. BRODAR: Vem. Zato sem ti ga dal.

HERMA (*nenadoma besno*): Lažeš!

DR. BRODAR (*apatično, kot prej*): Prosim te, ne kriči. Katra gotovo stoji pred vrati in prisluškuje. (*Vzame iz predala papirje.*) V mesečnih obrokih sem ti ga dal. Prosim, tu so računi.

HERMA (*vrže račune stran*): Kaj mi mar računi. Jaz hočem denar. Razumeš, denar!

DR. BRODAR (*ki nima moči, da bi se upiral*): Herma, prosim te...

HERMA: O, saj že grem. Grem. Ampak ne misli, da je s tem stvar končana. (*Odide.*)

(Ko ostane Brodar sam, vzame račune in jih dne nazaj v predal, nato pa napravi nekaj korakov po sobi.)

KATRA (*pomoli glavo skoz vrata*): Ne vidim več dobro, posebno ne, kadar je takle deževen dan, ampak če se ne motim, sem videla prej tam doli na vrtu vašo Hedo... Tamle spod pod češnjo, ki jo je sneg polomil, je stala... Nekam čudna se mi je zdela... ko da ni čisto pri sebi... (*Gledaje skoz okno*): No, zdaj je ni več. Najbrž je čakala, da pojdejo vaša gospa. (*Medtem se Heda prikaže med vrati, kjer obstoji. Katra jo šele zdaj opazi*): O, saj je že tu. Lepo, da ste prišli... Po tolikem času... Lepo... Kdo bi si bil mislil, da vas tako dolgo ne bo nazaj, ko ste pa takrat tako nanaglo odšli... tako nanaglo... No, sobo vam pripravim. (*Odide, ozirajoč se v Brodarja, ki kakor ukopan strmi v Hedo.*)

DR. BRODAR: Dober večer, Heda.

HEDA (*po dolgem molku*): Veš, jaz te imam še vedno rada.

DR. BRODAR: Kljub vsemu?

HEDA (*počasi zdrsne na stol*): Kljub vsemu.

DR. BRODAR (*ko spet mine nekaj dolgih trenutkov*): Kje si bila?

HEDA: Najprej v gorah... potem pa na neki ekonomiji... Delala sem... zelo trdo sem delala... in celo prihranila toliko, da sem lahko vrnila Idi...

DR. BRODAR (*še zmerom omotičen od tega srečanja*): In zdaj... kaj boš zdaj?

HEDA (*vstane*): Ne vem... Prišla sem, da bi — Sama sebi sem dopovedovala, da zato... da bi vzela svoje stvari, v resnici pa sem prišla, da bi —

DR. BRODAR: Da bi ostala tu?

HEDA: Da bi te videla... Ves ta čas sem te ubijala v sebi... vsak dan po malem... in zdaj sem prišla, da bi videla, kaj je —

DR. BRODAR: Kaj je ostalo?

HEDA (*se strahoma ozre vanj in dahne*): Ja.

DR. BRODAR (*z glasom, ki mu zadrhti nekje globoko v grlu*): In kaj je ostalo?

HEDA (*si z vso silo pritisne obe pesti na oči, brezupno zaihti in omahne naprej, tako da z glavo udari ob njegove prsi*): Ne vem, ne vem...

DR. BRODAR (*jo z veliko nežnostjo, ki ji je tuja vsaka strast, pritisne k sebi*): Heda... moja mila, ljuba deklica... kaj sem napravil iz tebe...

HEDA (*še vedno na njegovih prsih*): In jaz... o, ko bi vedel, kako mi je bilo — Žraven tiste ekonomije je gozd... in ko sem dobila pismo, tisto, ki si mi v njem povedal, kako je bilo med teboj in mamó in potem... kako je bilo s teboj vsa ta leta... veš... takrat sem šla v gozd in butala z glavo ob drevo... mislili so, da sem ob pamet... pa saj tudi sem... če ne bi ne bila tu... Takrat si mi rekel, kako si bežal pred menoj in seboj... tudi jaz sem — pred seboj in teboj — oh, ko bi vedel — kako sem hodila okoli te hiše — že včeraj — ves dan — in ves čas sem si dopovedovala, da sem prišla samo po svoje stvari — in da moram zato počakati, da pojdeš z doma — in ko si zjutraj šel — sem šla za teboj — prav do bolnice — in te gledala, gledala — tako znan si mi bil, pa vseeno tako tuj, drugačen — takšen, kakršnega sem te gledala v svojih sanjah — oh, ko bi vedel, kolikokrat sem sanjala o tebi, sprva nič, potem po tistem pismu pa vsako noč — vsako noč — in — ne, tega ti ne povem, nikoli, nikoli — ah, daj, pusti me, pusti — zdaj moram po svoje stvari — da, po svoje stvari —

DR. BRODAR (*ki jo je doslej stiskal k sebi le rahlo, jo zdaj privije k sebi z močjo, ki jo pozna le ljubezen, kadar se boji izgube*): Ne, Heda, zdaj ne pojdeš nikamor — zdaj ne več —

HEDA (*kakor otrok, ki brezpogojno verjame, čeprav trepeče pred tem, kar naj pride*): Ne?

DR. BRODAR (*preprosto*): Ne. (*Ko Hedina glava spet omahne na njegove prsi*): Ne... pri meni ostaneš... za zmerom...

HEDA: In kaj boš z menoj?

DR. BRODAR (*božajoč jo po glavi*): Skušal bom biti tvoj... tvoj...

HEDA: Kaj?

DR. BRODAR: Tvoj oče.

HEDA (*z zbeganim pogledom, ne vedoč, ali je res, kar pravi*): Ne — to zdaj ni več mogoče —

DR. BRODAR: Zakaj ne, Heda?

HEDA: Zato ker očeta ni več... jaz sem ga ubila... vsak dan, vsako noč sem ga ubijala... in ko je nazadnje obležal na tleh pred menoj, sem se razjokala nad njim... oh, ko bi vedel, kako sem se razjokala... in kako vesela sem bila, da ga ni več...

DR. BRODAR (*mračno*): Misliš, da ga res ni?

HEDA (*krikne*): Ne — ni ga več... (*Se vrže z obrazom na kavč*): Ni. Ne kliči ga več nazaj... Jaz sem ga ubila, ubila... Jaz ga nočem več... Preveč je že bilo... jaz se nočem več boriti z njim... nočem, nočem...

KATRA (*potrka in precej za tem vstopi*): Copate sem prinesla...

DR. BRODAR (*ne da bi jo pogledal*): Pustite jih tam.

KATRA: Pa čaja bi skuhala?

DR. BRODAR: Prav. Skuhajte ga.

KATRA: Ja, pa še nekaj... Tisti gospod je zunaj... kako mu je že ime... tisti, ki hodi z našo gospodično... Aleš, ja, tako mu menda pravijo... Naj ga pokličem noter?

DR. BRODAR: Ne. Recite mu... da se Heda ne počuti dobro...

KATRA: Saj se mi je zdelo... No, prav... pa mu povem. (*Odide, pa spet pomoli glavo skoz vrata, ves čas pogledujoč proti Hedi*): Ja, pa tisti dve ženski sta bili spet tu. Nisem jima mogla dopovedati, da gospod doktor ne sprejemajo več... oni pa, da je sila in da ste prisegli, da boste vselej in povsod ljudem pomagali... in da to ni prav... Kaj jaz vem, ali je ali ni, na nobeno vižo pa ni prav, da ljudje mene oštevajo zaradi zakonov, ki so si jih sami izmislili... Naj prinesem čaj sem?

DR. BRODAR: Ne.

HEDA (*ko Katra odide, se zravna*): Jaz ne bom čaja...

DR. BRODAR: Zakaj ne, Heda?

HEDA (*ne da bi vstala*): Grem.

DR. BRODAR: Kam?

HEDA: Mogoče v kakšno hosto... butat z glavo ob drevesa...

DR. BRODAR (*stopi k nji*): Rajši jo položi sem (*sede k nji in ji pritisne glavo k sebi*) in ne misli nič... čisto nič... medtem ko ti bom božal lase... tako kakor včasih... (*kakor bi mrmral uspavanko*): Tako kakor včasih... Zapri oči... in mi reci očka...

HEDA (*po nekaj trenutkih molka, medtem ko mu pusti, da jo boža po lasih*): Ne morem...

DR. BRODAR: Poskusi...

HEDA (*z obupom*): Ne morem — ne morem —

DR. BRODAR (*še vedno z glasom uspavanke*): Potem pa molčiva... molčiva... in poslušajva vase... mogoče bova čula kaj takega, kar nama bo pomagalo živeti...

VII.

Počasi se zatemni. — Osvellitev: neurejena, slabo pospravljena dnevna soba v hiši na kmetih, kjer zdaj živi Herma z Ido. Sredi maja. Nekaj pred dvanajsto. Herma sedi v enem naslanjaču z nogami na drugem. V rokah ima neko revijo. Ob nji na polici igra radio.

IDA (*za mizo, kjer nekaj piše*): Ne bi malo tiše?

HERMA: Zakaj? Malce hrupa tu v tej puščavi ne bo škodilo... Schopenhauer pravi, da hrup moti samo ljudi, ki mislijo. Jaz pa ne mislim. Pa tudi nočem misliti. Zakaj če bi začela — bi bila že prva misel takšna, da me ne bi bila vredna —

IDA: In kakšna bi bila ta tvoja misel?

HERMA (*brez sence humorja v glasu*): Katera od naju dveh bo skuhalo kosilo.

IDA (*pišoč dalje*): In zakaj sploh kuhati? Saj sva sklenili, da se bova postili.

HERMA: Res — samo bojim se, da ne bom vzdržala. Kadar imam mačka, bi tudi mačka požrla.

IDA (*odloži pero in vzdahne*): To pomeni, naj grem kuhat —

HERMA: Bojim se, da imaš prav —

IDA: In kaj boš počela ti ta čas?

HERMA: Gledala bom v strop. Gotovo se mu dobro zdi, če ga kdo včasih pogleda...

IDA (*pri vratih*): Hišnik je prišel.

HISNIK (*star človek, vstopi*): Kaj bomo s streho, gospa? Že onkrat sem vam povedal, da zamaka.

HERMA (*zleknjena v naslanjaču*): Ja?

HISNIK: Streha zamaka.

HERMA (*ne da bi se ozrla vanj*): In zakaj je ne prekrijete?

HISNIK: Saj bi jo, pa —

HERMA: Kaj?

HISNIK: Denarja ni.

HERMA: Jo mislite prekriti z denarjem?

HISNIK: Z vami se ne da govoriti.

HERMA (*divje*): Ne, z menoj se ne da govoriti! Vsaj tako ne — zato bo najbolje, če mi čimprej izginete izpred oči! In glejte, da se mi nikoli več ne prikažete sem s to svojo nesrečno streho!

HISNIK: Nesrečna je res, moja pa ni. No, če bi bila — (*Odide.*)

IDA: Mami, kaj ti pa je? Saj ti ni hotel nič hudega.

HERMA: Misliš, da sem slepa? Da nisem videla, kako me je gledal? Tako me gledajo zdaj vsi ti capini. Dokler smo hodili sem samo na počitnice in so vedeli, da lahko gremo, kadar hočemo, je bila v njihovih očeh potuhnjena nevoščljivost, zdaj pa, ko vedo, da sem prisiljena životartiti v tem zavrnjenem gnezdu ravno tako kot oni, jim gleda izpod zagamanih čel neprikrit, škodoželjen posmeh — posebno še, odkar je šel moj Rekord k vragu in moram zapravlžati svoj denar za njihove zapravlživčke — In navsezadnje imajo prav, če se mi posmehujejo. Kaj mi je bilo treba vsega tega? Čemu sem sploh odšla iz mesta?

IDA (*že naveličana*): Kaj naj skuham za kosilo?

HERMA: Nič. Ta hišnik me je spravil ob ves apetit. — Seveda, odšla sem zato, ker je tvoj oče potreboval vilo za svojo privatno prakso. Ampak zdaj, ko je prakso opustil? Čemu bi me čumele v tej francjožefovski podrtiji, ki ji streha pušča, on pa tam v mestu sam v takšni vili?

IDA: Očka ni sam.

HERMA (*jo vprašujoče pogleda*): Se je Heda že vrnila?

IDA: Menda ne. Ampak ko se bo...

HERMA: Ko se bo, pride nazaj k nama.

IDA: Če bo hotela.

HERMA: Kaj se to pravi — če bo hotela? Ob ločitvi je bilo sklenjeno, da bo živela pri meni kakor ti.

IDA: Ah, mama, pusti to — saj veš, da študira in da mora biti v mestu.

HERMA: Pa ti ne študiraš?

IDA: Seveda, zato bom morala tudi jaz tja.

HERMA (*korak ji zastane sredi sobe, po kateri hodi gor in dol*): Tudi ti? (*Sarkastično*): Res? In jaz? Kje naj bom jaz? O, ne, motite se. Motite, če mislite, da sem že napravila križ čez življenje in da ga bom zakopala sem v to podrtijo. Motite se — zakaj moje življenje še ni podrtija in tudi streha mu še ne pušča, čeprav se včasih tako zdi!

IDA: Torej kako bo s kosilom?

HERMA: Zame ni treba ničesar. Jaz se odpeljem v mesto.

IDA: V mesto? Ze spet?

HERMA: Ampak to pot k njemu... Ja, k njemu. Že zdaj uživam, ko pomislim, kako bo pogledal, ko mu povem, da Heda lahko ostane tam, kjer je... ampak da on žal ne bo mogel več ostati.

IDA: Kaj misliš s tem?

HERMA: To, kar sem rekla. Zahtevala bom, naj zapusti vilo, ker se bom tam naselila jaz z vama dvema. — Stopi k tistemu capinu in ga vprašaj, če je danes za zajtrk jedel česen. Če ga ni, naj zapreže — če ga je, pa poišči kakšno drugo koreto, pa brž, ker se mudi.

IDA: Mami, ali ne bi bilo boljše, če bi še malce premislila?

HERMA: Stori, kakor sem ti rekla.

IDA (*skušajoč jo spraviti v dobro voljo*): Mami, veš kaj, sediva rajši semle vsaka v svoj fotelj in zabrundaš tisti šlager, ki ga še nisva nikoli zapeli do konca, ker je tako neznansko neumen, da naju vselej že poprej posili smeh... Danes si slabe volje, pa te mogoče ne bo... No, mami...

HERMA (*se je otrese*): Greš ali ne greš?

IDA (*odločno*): Ne. (*Sede.*)

HERMA: Prav, pa grem sama.

IDA: Pojdi. Mislim, da ti zrak ne bo škodil.

HERMA: Kako pa govoriš z menoj? Tako si doslej nisi upala... Pa tudi gledaš me drugače... tako gledamo ljudi, o katerih mislimo, da jih ni treba več jemati resno. Pa vam dokažem — vam vsem — da me je treba jemati resno — zelo resno — mogoče bolj kot kdaj prej.

HIŠNIK (*pri vratih*): Neka ženska bi rada govorila z vami.

HERMA: Kakšna ženska?

KATRA (*oblečena popotno, odrine hišnika*): Jaz, jaz, gospa... Pa brez zamere. (*Medtem ko hišnik molče odide*): Tako je pač, da sem prišla, ker sem morala priti... Saj bi bila že prej, ko bi se bolje poznali, pa se žalibog ne, saj strežem gospodu doktorju šele zadnje leto, kar ste vi šli od njih... No, pa tudi ni čudno, da ste, Bogu bodi potoženo... Saj smem sestiti? Trudna sem. Ta pot od štacijona do vas me je zdelala... no, pa sem si mislila, ko sem se pehala sem gor, še zmerom boljše, hoditi po takih poteh, pa če so še tako slaba, kakor po takih, po kakršnih dandanes hodijo nekateri drugi ljudje — (*Se ozre v Ido.*) Bi lahko govorila z vami med štirimi očmi?

HERMA: Ida, prosim... (*Ko Ida pobere svoje stvari z mize in odide*): Torej, kaj je?

KATRA (*ves čas s tisto zavestjo pomembnosti, ki navdaja podobne ljudi, kadar vedo, da niso prišli kar tako*): Marsikaj, gospa, marsikaj. (*Seže v torbo, ki jo je položila ob stol, ko je sedla*): Saj mi ne bojo za-

merili, če malec prigriznem. V vlaku nisem mogla, ker se mi v želodcu obrača, če jem, med potjo mi je pa sapa pohajala... (*Odtrga košček kruha in ga nese v usta.*) Da bi mi tu postregli pa tudi nisem mogla računati, saj vem, da tudi vam ni z rožcami poslano.

HERMA: To je res. In zdaj povejte, kaj vas je prineslo sem.

KATRA: Saj bi vam povedala že zadnjič, pa ste tako na naglo odšli, da sama nisem vedela, kdaj... no, pa zadnjič še nisem vedela vsega... zdaj pa vem, o vem, vem, še preveč vem... Mogoče ni bilo prav, da sem vlekla na ušesa in oprezala — No, pa saj tudi skrivala nista...

HERMA (*ne da bi pokazala, da jo je stvar prizadela*): Govorite o mojem možu in Hedi? Je prišla nazaj?

KATRA: Je, je... že štirinajst dni je tega...

HERMA (*hladno, malone osorno*): Kaj se je zgodilo potemtakem?

KATRA: Saj ne vem, kako naj povem... Marsikaj sem že videla, marsikaj slišala, marsikaj skusila — odkar strežem po tujih hišah, jaz vem, kaj se godi med štirimi stenami, saj med štirimi stenami živim, in ne zaprtih oči. Bog ve da ne — ampak kaj takega, kot je med njima dvema —

HERMA (*še vedno s prejšnjim tonom*): Torej, kaj je?

KATRA (*se ozre naokoli in zašepče, očitno uživajoč že vnaprej nad učinkom, ki ga napravijo njene besede na gospo*): Z eno besedo: Sodoma.

HERMA (*ki ohrani leden mir — rezko*): Hvala da ste prišli povedat. Tu imate za pot. (*Ji potisne nekaj bankovcev v roko in pogleda na stensko uro*): Mislim, da gre vlak čez dobro uro. Če se podvizate, ga še dobite.

KATRA (*ki je pričakovala vse prej ko to*): Ampak, gospa, to je šele začetek...

HERMA (*dvoumno*): In konec. (*Vzame njeno torbo in ji jo pomoli*): Zbogom.

KATRA (*ne vedoč, kaj naj si misli in kaj naj reče*): No, pa zbogom... če mislite... ampak ne da bi kaj povedali gospodu...

HERMA (*ji odpre vrata*): Če mu bom, vam plačam tudi za to.

KATRA: O ti moj Bog...

(Katra se še enkrat ozre vanjo, ko pa vidi, da je vsa zapeta in nedostopna, zmaje z glavo in odide. Ko je Herma končno sama, se hipoma vsa spremeni. Videti je, da bi od notranjega vznemirjenja omahnila, če se ne bi s hrbtom oprla ob vrata. Tako stoji nekaj časa, vrtajoč s pogledom v prazno in zbirajoč moči za nekaj, kar polagoma dobiva obliko v njeni zavesti.)

IDA (*odpre vrata — ko zagleda Hermo*): Kaj je, mami? Čemu je prišla ta ženska? Je kaj posebnega?

HERMA (*s komaj opaznim nasmeškom*): Kakor se vzame... Sicer pa se v mojem življenju zmerom dogaja kaj posebnega. Ko sem se rodila, je v hišo, kjer sem se rodila, treščilo... Čedna uvertura, kaj?... Ko pa sem jaz spočela vaju dve...

IDA: Kaj je bilo takrat?

HERMA (*okrog usten ji za trenutek zadrhti čuden smehljaj*): Nič... nič ni bilo takrat... (*Z drugim tonom*): Kaj misliš ti, Ida, o meni? (*Ko Ida samo molči*): Ti misliš, da moje misli niso dosti višje od... recimo tehle peta (*zgane z noge, obuto v salonske čeveljčke*)... pa tudi ne dosti bolj prikladne za resna pota življenja... Mogoče imaš prav —

IDA: Mami...

HERMA: Sicer pa mi ni treba vsega verjeti... Veš, jaz sem preohola, da bi nekaj priznala... namreč, da se ne igram z življenjem jaz, pač pa življenje z menoj... Zelo čudno igra... Z malokatero žensko se je poigralo tako muhasto kakor z menoj — zato pa terjam od njega vsaj nekaj — pravico, da mu od časa do časa pljunem v obraz...

IDA: Mami... prosim te, ne govori tako...

HERMA: In jaz imam to pravico... tudi poslužujem se je. Še nisi opazila, da jaz pravzaprav ničesar ne ljubim... Tuja sem vsemu... Celo sebi. — In tebi, misliš, da nisem tuja tudi tebi?

IDA: Mami...

HERMA: Sem. (*Se spet nasmehne*): Mogoče zato, ker mi je tvoj oče tako neskončno tuj... Kdo ve, kaj dela zdaj... kje hodi... kaj misli... če je še živ...

IDA (*v strahu*): Mami! Kaj je z očetom? Se mu je kaj zgodilo?

HERMA: Ne, ne... Pa tudi če bi se mu. Navsezadnje, kaj pa nama mar tvoj oče? In vendar, saj ni res — saj me že vse življenje spremlja kot fantom — ta tvoj oče — najprej je strašil po mojem telesu, potem v vajinih očeh in mojih najbolj skritih mislih — in še zdaj, kadar hodim po cestah, se oziram naokrog, ugibajoč, kje je —

IDA: Torej ga imaš še zmerom rada...

HERMA (*se nervozno zasmeje*): Saj ga nikoli nisem imela — ni pa izključeno, da je on kdaj gledal za mano in si mislil, kako lepo bi bilo, če bi se midva imela rada — Vse je mogoče, Ida... Vse... Mogoče me je kdaj celo objel... ali pa tebe... (*Se zdrzne*): Lahko bi se zgodilo, da bi te celo zasnubil. Imaš tudi ti rada starejše moške kot tvoja sestra Heda?

IDA: Mami, kaj govoriš? Ničesar ne razumem.

HERMA: Ne? (*Nenadoma veselo*): Sem te lepo povlekla za nos, ali ne? No, kaj je z voznikom? Je že prišel?

IDA: Saj ga še nisva šli iskat.

HERMA: Ah, saj res... Ampak zdaj ga pojdeva... In potem poženem, ne na štacijon, naravnost proti mestu... Par tisočakov za takšno pot ni nič... Spravi moje stvari. Ti pa prideš za menoj jutri.

IDA (*začudena*): Misliš ostati v mestu?

HERMA: Kje pa. Sem se ne vrnem več.

IDA: In kje bova stanovali?

HERMA: Saj imamo vendar vilo v mestu. Si že pozabila?

IDA: Pa oče — kam pojde on?

HERMA: Ne vem. Če dobim kje jezne mladeniče, bo zvečer pri nas spet veselo... To noč prekucnemo na glavo še tisto, kar doslej še ni bilo prekucnjeno, in ker tega ni dosti, ne bo posebnih težav. No, pojdi, pojdi. Meni se že mudi!

VIII.

Hitra zatemnitev. Osvetli se Brodarjeva bivša ordinacija. Skozi francosko okno spet sega veja cvetoče jablane. Lep, sončen popoldan se že nagiba. Brodar in Heda molče vstopita. Videti je, da prihajata s sprehoda. Ona nosi v roki šopek, ki ga je nabrala v gozdu.

HEDA (*se počasi spusti na stol ob cvetoči veji; tako nekaj časa sedi, ogledujoč svoj šopek, nato pa reče, ne da bi poiskala s pogledom Brodarja, ki je zamišljeno obsedel v drugem koncu sobe*): Kako si rekel, da se pravi tistim rožam...

DR. BRODAR: Orlice...

HEDA: Ampak te še ne cveto zdaj. Nisem jih videla.

DR. BRODAR: Ne... šele v juniju.

HEDA (*zelo preprosto*): Torej je Ofelija umrla v juniju.

DR. BRODAR: Na Danskem cveto kasneje.

HEDA: Si že bil tam?

DR. BRODAR: Bil.

HEDA: Tudi v Elsinoru?

DR. BRODAR: Tudi. (*Brodar se ozre vanjo in jo gleda, ne da bi ona to opazila, nato pa reče*): Kaj je, Heda?

HEDA: Ah, nič.

DR. BRODAR: Nisi hotela nekaj reči?

HEDA: Ne... Pač...

DR. BRODAR: Kaj?

HEDA: Ah, nič... nič...

DR. BRODAR (*vstane in stopi k nji — tam nekaj trenutkov počaka, nakar vpraša skoraj šepetaje*): Heda... si zelo nesrečna...

HEDA: Ne.

DR. BRODAR (*stoječ za njo*): Tako tiha si.

HEDA: Mogoče zato, ker —

DR. BRODAR (*ko ona obmolckne*): Zakaj?

HEDA: Ker se bojim besed... Takih, ki bi znale povedati, kar je zdaj v meni... in...

DR. BRODAR: ...in med nama...

HEDA (*komaj slišno*): Ja... (*Glasneje*): Takih besed ni... Saj se ni nič spremenilo... na zunaj... Ti hodiš v službo, jaz k predavanjem — pa saj ne — po tej hiši hodim — iz sobe v sobo in se čudim stvarem, da so one še one in jaz jaz —

DR. BRODAR (*ki ji je od zadaj oklenil lica z dlanmi*): Me imaš rada...

HEDA (*ga krčevito prime za roke in zapre oči*): In tudi sanjam o tebi.

DR. BRODAR: So sanje lepe?

HEDA (*stiskajoč ga za roke*): Lepe, lepe, lepe —

DR. BRODAR: In kako mi praviš v sanjah?

HEDA: Nimaš imena.

DR. BRODAR (*brez sence zapeljevanja*): In kdaj ga dobim?

HEDA: Ne vem... (*spusti njegove roke in vstane*): Mogoče nikoli...

DR. BRODAR: Kaj je, Heda... Sem te s čim prizadel?

HEDA (*se nasloni nanj*): Ah, ne, ne... samo preveč sva govorila... Midva morava molčati... veliko veliko molčati...

DR. BRODAR: Pa vendar —

HEDA: Sam si rekel tako —

DR. BRODAR: Res.

HEDA (*medtem ko jo Brodar boža po laseh*): To, kar je zdaj med nama, je tako lepo... tako... da ne prenese ničesar razen tišine... (*Se ga z vso strastjo oklene in se mu izgubi v objemu.*)

DR. BRODAR (*ko se spet ovesta*): Pa vendar moram govoriti —

HEDA (*še vedno viseč na njem*): Zakaj?

DR. BRODAR (*jo izpusti*): Moral bom urediti...

HEDA: Kaj?

DR. BRODAR: Najin položaj... pravno sem še zmerom tvoj oče...

HEDA (*se ga spet oklene*): Ah, pusti zdaj to — pusti. (*Ga spet objame, še z večjo strastjo.*)

(*Nekdo potrka na vrata.*)

DR. BRODAR: Kdo je? Naprej. (*Spet trkanje. Brodar stopi k vratom in jih odpre. Ko zagleda Katro:*) Kaj je? Zakaj ne vstopite?

KATRA: Ah, nisem hotela... Pa tudi gospa so mi rekli, naj rajši potrkam dvakrat kot enkrat...

DR. BRODAR: Kakšna gospa?

KATRA: Vaša...

DR. BRODAR (*ki se ves zmračí*): Kje je?

HERMA (*ostopi*): Tukaj... Dober večer. Ivan. Doler večer. Heda. (*Medtem ko Katra odide*): Kako je? Kakor vidim, prihajata ravnokar s sprehoda. (*Ob pogledu na Hedin šopek, snemajoč rokavice*): Tudi rožce sta nabrala. Lepo. (*Sede, medtem ko onadva vsak s svojega konca sobe gledata vanjo*): In drugače — kako se imata? Gotovo si vesel, da je prišla po tolikem času živa s planin — Pa v planinah — kako je bilo? Si trenirala novo tehniko v slalomu? Pravijo, da je zelo elegantna. Maksimalna gibljivost z minimalnimi sredstvi... In če se je poslužuje takole čedno sloko dekle, kot si ti, mora biti to res čudovit pogled — Ampak vseeno bi se me lahko spomnila vsaj z eno kartico... Samo Idi si pisala... in še tej za denar... Hm. A kaj je z vama? Kaj pomeni ta molk? (*Ko ji nobeden ne odgovori*): Pa ne da bi vaju motila? Če je tako, seveda pojdem — ampak še prej bi se rada dotaknila neke delikatne stvari, ki me že delj časa vznemirja... (*Hedi, ki hoče oditi*): Ne, Heda... tu moraš ostati, ker se tiče tudi tebe... Kaj me gledata? Sem se zelo postarala, odkar se nismo videli? Upam, da ne — Sicer pa, kdo ve... Človek ima venomer iluzije o sebi. In tako je tudi prav. Iluzija je predpogoj sreče, zato bi morali tiste, ki razbijajo iluzije v imenu resnice, kratko malo prepovedati... Kakor na primer te jezne mladeniče... Ti so namreč prepričani, da pomagajo človeštvu živeti velike resnice, jaz pa jim dopovedujem, da mu pomagajo živeti male laži... in da je to edina velika resnica, ki jo poznam... Sicer pa se mi zdi, da vaju že dolgočasim. Oprostita. Takoj preidem k stvari.

DR. BRODAR (*ki si ves čas ni upal ozreti v Hedo, jo poišče z očmi, nakar reče Hermi*): Torej... kaj je...

HERMA (*Hedi, ki še vedno stoji, kjer je stala, ko ji je rekla, naj počaka*): Strašno žal mi je, da moram tudi jaz razbiti neko tvojo iluzijo. Heda... Mogoče ti je bila celo ljuba — kdo ve... Verjemi mi, da bi rajši molčala, če ne bi bila prepričana, da je potrebno, celo nujno — Tvoj oče ti je gotovo zaupal neko skrivnost, ki sva jo dolgo držala zase...

DR. BRODAR (*pri francoskem oknu, obrnjen s hrbtom od nje*): Da, povedal sem ji, da ni moja hči.

HERMA (*po kratkem premolku*): In vendarle je... (*Heda dvigne pogled od tal — videti je, da še ne more zapopasti, kar je slišala — Brodar še nekaj trenutkov stoji ob francoskem oknu, nakar se počasi obrne in se ves prepaden ozre v Hermo. Herma, ki ji ustnice preblisne komaj*

opazen nasmeh:) Takrat sem te prevarila... iz ljubezni. Hotela sem otroka od — tebe. In sem ga tudi dobila. *(Ko vidi, kakšen strašen vtis je napravilo to na oba, se obrne k Hedi s hlinjeno nežnostjo:)* Kaj je, Heda? Čemu ta tvoja bledica? Navsezadnje je vendarle prijetno vedeti, da je tvoj oče res tvoj oče. *(Stopi k nji in jo skuša pobožati po glavi.)*

HERMA: Pusti me,пусти me... *(Tako govorec se ji umakne nazaj — ves čas strmeč vanjo z očmi, polnimi groze, kakor da gleda pred seboj prikazen. Ko zadene s hrbtom ob vrata, se obrne in zbeži.)*

DR. BRODAR *(za njo):* Heda, Heda!

HERMA *(ga zadrži):* Pusti jo, da preboli... Ko bo, ji bo laže kot prej...

DR. BRODAR *(se zruši na stol):* Mogoče imaš prav... *(Po daljšem molku:)* Zakaj mi nisi povedala tega že prej...

HERMA *(ki ne skriva več porogljivosti):* Ker ni bilo potrebno...

DR. BRODAR *(jo nekaj trenutkov pozorno gleda, nato):* Čemu se smehljaš?

HERMA: Se smehljam?

DR. BRODAR *(se počasi dvigne in gre proti nji, se s pogledom uprtim naravnost vanjo. Pred njo postoji in reče, še negotovo):* Ti si lagala.

HERMA *(z istim nasmeškom):* Sem.

DR. BRODAR *(jo z desnico zgrabi za plašč in potegne k sebi — dušec se od razburjenja in sovražstva):* Zakaj si to storila?

HERMA *(ki pusti, da jo vleče k sebi):* Imaš tako malo domišljije?

DR. BRODAR: To boš povedala tudi nji... takoj... takoj... *(Jo začne potiskati proti vratom, držeč jo z levico za plašč, medtem ko se mu ona še vedno samo smehlja, ne da bi se upirala. Odpre vrata z desnico, z levico pa jo še vedno drži, kakor bi se bal, da bi mu pobegnila, ter zakliče):* Heda, Heda!

KATRA *(čez nekaj trenutkov):* Kličete gospodično? Gospodična je odšla...

DR. BRODAR *(izpusti Herma):* Odšla? Kam?

KATRA: Ko bi jaz vedela — *(Brodar plane skoz vrata. Ko ostaneta s Herma sami):* Vam lahko s čim postrežem, gospa?

HERMA: S svojo odsotnostjo.

KATRA *(je ne razume):* S čim?

HERMA: Ko vas bom potrebovala, vas pokličem. Medtem pa nesite moje kovčke v mojo sobo.

KATRA: V vašo sobo?

HERMA: V mojo sobo.

KATRA: Je to tista soba z eno sliko, kjer piše: »Nicht wahr, so wirst du mich jeden Abend zu Bett bringen?«

HERMA: Tista. Kot vidim, znate nemški.

KATRA: O, znam, znam... sem sedem let služila pri enem kanoniku v Grafu... Tudi tam sem marsikaj videla... marsikaj... Kanonik je imel sestrično... zalo, zalito... no, in s tisto sestrično je, veste...

HERMA: Vem, vem. Spal je z njo. In zdaj poskrbite za moje kovčke. *(Ji pokaže z glavo proti vratom.)*

KATRA: Bom, bom... Povejte gospodu, da bom jutri zjutraj spet tu. Ob sedmih kot po navadi.

HERMA *(ko ostane sama, vzdigne slušalko in zavrti telefon. Ko dobi zvezo)*: Jaz sem, Lasi. Ste že zbrani? Prav, prav. Kmalu bom tam — urediti moram le še neko majhno zadevico. Potem pa bomo pluli skozi noč, in ko sine dan, boste vi v tisti oštariji, kjer si se zadnjikrat obesil za svojo kravato, ki pa žal ni zdržala tvoje teže, petglasno jokali. Ne, jaz ne bom. Jaz se bom smejala — ampak moj smeh bo tak, da vas bo tresla mrzlica od njega.

DR. BRODAR *(ki je medtem obstal, ves upehan in bled med vrati)*: Ti izprijena, ničvredna ženska...

HERMA *(v telefon)*: By, by. *(Brodarju, ko da se ni nič zgodilo)*: Kaj si rekel? *(Ko on samo molči)*: Je nisi našel?

DR. BRODAR *(gre počasi proti nji)*: To, kar si storila —

HERMA *(spet s porogljivim smehljajem okrog usten)*: Se nisi ti nikdar v življenju lagal?

DR. BRODAR: To laž boš preklicala.

HERMA *(ki se hipoma zresni — ledeno)*: Nikoli.

DR. BRODAR: Nikoli?

HERMA *(rezko)*: Ne.

DR. BRODAR: Zadavim te.

HERMA *(z obema rokama razgrne obleko in pokaže svoj vrat)*: Prosim. Mislim, da je še zmerom dovolj tenak, da ga lahko primeš in stisneš — Poskusi, kakšen je zdaj — Včasih ti je bil všeč — Gledal si ga po cele ure — in tudi tvoj pogled ni bil dosti manj blazen kot tale hip —

DR. BRODAR: Boš povedala Hedi resnico —

HERMA *(smehljaje)*: Saj je ne smem. Veže me beseda, ki sem jo dala tebi samemu in ti meni. Če si jo prelomil ti, jaz je ne bom... Čemu bi jo obremenjevala z zavestjo, da ti nisi njen oče...

DR. BRODAR: Si slišala?

HERMA: ... in da se ima z Ido vred zahvaliti za svoje življenje nečemu, čemur pravite vi zdravniki artifična inseminacija s spermom donorja — menda zato, ker mislite, da je domača beseda premalo spodobna, ko gre za podobno stvar. — Zakaj ji pripovedovati vso to dolgo zgodbo o shizofreniji v tvoji familiji in tvojem strahu pred potomstvom.

pa o tem, kako si si sposodil seme, iz katerega sta zrasli moji hčerki, od človeka, ki ga ne pozna ne ti ne jaz? Zakaj vse to? Mar ni boljše, da dekleti živita v veri, da si ti njun pravi oče?

DR. BRODAR: Ti si satan —

HERMA: Zakaj? Zato, ker nočem, da bi ta tvoja artifična inseminacija s spermo donorja strašila tudi po njunih možganih, kakor je po mojih vseh teh dvajset let... ker se ji nisem uprla, z vsemi štirimi, tej tvoji artifični inseminaciji... In vendar sem se delala, ko da ni nič... po prstih sem hodila okoli tvojih misli vsa ta dolga leta, da jih ne bi zmotila — da te ne bi spomnila na tega neznanca, ki si ga spravil vame, ki je stal med nama vseh teh dvajset let... In kaj si storil ti? V zahvalo greš in se zagledaš v eno od njegovih hčera — ne v tisto, ki je podoba mene — če bi se, bi imela vsaj občutek, da velja del tvoje ljubezni tudi meni, spominu name, tistemu iz florentinskega zrcala — ne, v njo si se zagledal, v podobo fantoma, ki je stal med nama dvajset let — Zakaj? Zato, da se mu maščuješ, ker je stopil na tvoje mesto, ali da se mu odkupiš za to, kar ti je posodil — oziroma, kar mu je bilo ukradeno — (*Z drugim glasom*): Sicer pa nisem prišla sem zato — prišla sem, da ti povem, da bo lahko Heda ostala tu... (*Rahlo razočarana, ko vidi, da ona to ne reagira, temveč strmi vanjo kakor prej — z izrazom človeka, ki je tik pred tem, da se ali zruši ali podivja.*) Povedati pa ti moram še nekaj, kar je prav tako važno — namreč to, da boš moral ti od tod, ker se bom jaz spet naselila tu s svojima hčerkama, oziroma sem se že — moji kovčki so že tam v moji sobi.

DR. BRODAR (*ki je sploh ne posluša, ker je v njem ena sama misel*): Boš preklicala?

HERMA: Upam, da se ne boš upiral moji odločitvi?

DR. BRODAR: Si slišala, kar sem te vprašal?

HERMA: Sicer pa, če ne misliš zlepa, lahko tudi pritisnem nate — ta tvoja Katra mi je postregla s podatki, ki bi utegnili zanimati tudi tisti oddelek na policiji, ki se ukvarja s seksualnim kriminalom. Incest... K sreči je Peter, edina priča, ki bi me lahko postavila na laž, mrtev. Kaj praviš k temu?

DR. BRODAR (*skoraj brezosebno*): Izgini od tod, če ne te ubijem.

HERMA: Na pol si to delo že opravil.

DR. BRODAR (*zgrabi nož za papir s pisalne mize in plane nadnjo*): Ubijem te! Ubijem! (*Herma ga prime za desnico, vendar Brodar se je osvobodil in jo pahne skozi vrata, ki so bila ves čas, odkar se je vrnil, odprta. Nato se, vihteč nož v desnici, požene za njo. Zunaj krik, ropotanje. Padec. Potem tišina...*)

Počasi se zatemni. — Čez nekaj časa se pred nami osvetli isto prizorišče, samo da je medtem minilo nekaj ur. V sobi ni luči. Razsvetljena je samo od mesečine, ki sije skozi francosko okno. Vse je še na istem mestu, kot je bilo. Nekaj trenutkov tišina, nato pa se začuje hrup s ceste. Ropotanje motornih koles in opitje.

PIJAN GLAS (*s ceste*): Herma! Halo, Herma! (*Ko ni odgovora, se oglasi kot odmev cel zbor*): Herma! Herma! Herma!

GLAS (*s ceste, ko spet nihče ne odgovori*): Kaj če bi kar vstopili? Glejte, tam zgoraj je odprto.

GLASOVI: Tako je! Navsezadnje smo bili povabljeni! Sicer ne sem — a to je vseeno.

GLAS: Halo, Lasi, Tupi, Bumfi, Aleš, za menoj!

(Kmalu zatem se primajejo skozi francosko okno jezni mladeniči, ki jih že poznamo. Takšni so kot takrat, ko smo jih videli prvič, samo da so zdaj dosti bolj razigrani — skratka na višku svoje vratolomno desperatske krokade.)

BUMFI (*Ciriju*): Za čim stikaš?

CIRI: Za stikalom.

TUPI: Kaj bi z lučjo, saj nam sveti mesec.

BUMFI (*prižge luč*): Z mesečino je treba biti previden — če ne dobimo lepega dne račun iz Moskve. Za razsvetljavo.

OSTALI: Aaaaaauuuuuu!

CIRI: Misliš, da bodo prodajali tudi mesečino?

BUMFI: Gotovo! Lahko se jim ponudiš v službo. Agent za mesečino! Perfektna služba zate.

TUPI (*položi kup buteljč na mizo in se zasmeji*): Hermin tekoči račun ... Samo kako naj ga odprem?

ALEŠ (*ozirajoč se okrog sebe s pijanim, napadalnim pogledom*): Takole! (*Vzame buteljko in ji odbije vrat ob mizi, da se vino pocedi po tleh.*) Vidiš, kako teče. (*Nastavi steklenico z odbitim vratom na usta.*)

BUMFI: Cepec! Ranil se boš.

ALEŠ: In kaj če se? (*Držeč steklenico v roki in pogledujoč okoli sebe z divje otožnim pogledom*): Komu mar, če se jaz ranim? Kdo si lasti pravico, brigati se za moje rane?

BUMFI (*mu vzame buteljko iz roke*): Vidiš. Kdor je sentimentalen, dela neumnosti. Še en dokaz več — (*pokaže na buteljko, iz katere je izteklo vse vino.*)

ALEŠ (*se ulovi, da ne pade — izpod nasršenega čela, za katerim se zdaj le težka urejajo misli*): Kakšen dokaz?

BUMFI: Dokaz, da bo ves svet hudič pobral. Kajti tudi človeštvo je sentimentalno — medtem ko tveze neslanosti, pa mu teče kri iz žil in mu bo tudi iztekla — kakor je tebi črnina iz tele buteljke. (*Vrže buteljko skozi francosko okno na vrt.*)

TUPI: To si perfektno povedal. Bumfi! (*Ga navdušeno strese za rame.*)

(*Vsi razen Aleša, ki še vedno srepo boljci vanje, začno v divjem ritmu poplesavati okoli Bumfija in peti: Bumfi, Bumfi, Bumfi! Aleš jih pusti in se odmaje skozi vrata, ki so bila odprta, kakor sta jih pustila Herma in Brodar.*)

TUPI (*improvizirajoč*): Kri bo iztekla —

OSTALI: Au — hhuuuu.

TUPI: ... in ko bo kanila ...

OSTALI: Au — hhuuuu.

TUPI: ... zadnja kaplja krvi ...

OSTALI: Au — hhuuuu.

TUPI (*z obrazom obrnjenim navzgor, iskaje v temi besede*): — in jo bo zemlja popila —

OSTALI: Au — hhuuuu.

TUPI: Kje bomo mi?

OSTALI: Au — hhuuuu.

TUPI: Naj nadaljujem?

OSTALI: Nadaljuj, Tupi!

TUPI (*skoči na mizo in se z vizionarnim pogledom ozre navzdol, kakor da leži tam spod zemeljska krogla z zadnjimi ostanki človeštva*): Kdo ste, ki ste živeli tam doli?

OSTALI (*popadajo po tleh*): Au — hhuuuu.

TUPI: In kaj je ostalo od vas?

OSTALI: Au — hhuuuu.

TUPI: Au — hhuuuu in jaz. In tri opice — (*pokaže na tovariše, ki čepe po tleh.*)

OSTALI (*nadbose žalostno, nečloveško zavijajoč*): Auuu — hhuuuu ...

TUPI: — ki znajo samo eno besedo —

OSTALI: Au — hhuuuu.

TUPI: In četrta, ki niti te besede ne zna. (*Pri tem pokaže proti Alešu, ki se vrne in obstoji med vrati, s hrbtom obrnjen proti njim.*)

OSTALI: Au — hhuuuu.

BUMFI (*plane pokoncu*): Perfektno! In zdaj zgrabimo vsak svojo bombo, nabito s koncem sveta, in pijmo tu na koncu sveta na konec sveta!

OSTALI: Au — hhuuuuuuu. (*Pograbiyo steklenice in jim začno divje odbijati vratove. Tedaj opazijo, da je tisto, s čimer ima Aleš oprava med vrati — Herma.*)

BUMFI (*ozklikne*): O, Herma!

HERMA (*ki jo drži Aleš okoli pasu, zbegano gleda okoli sebe*): Vi ... tukaj ...

BUMFI: Kaj hudiča je s teboj?

HERMA: Ne vem ... ne vem ... ampak zdi se mi ... seveda ... po stopnicah sem padla ... (*Sede na kavč, kamor jo je pripeljal Aleš.*) In ko sem se zbudila tam ... ne, še prej ... se mi je zdelo ... da slišim zavijati nekakšne himere ... bilo je zelo pošastno ... kar apokaliptično ... (*Ozirajoč se po tleh, kjer leže črepinje razbitih steklenic*): Kaj pa je to? Je padla bomba?

BUMFI: Še ne ...

HERMA (*ki se ji vidi, da težko govori, kažoč po tleh*): Kar precej mi pometite to ... ne hodite po teh črepinjah ... to me spominja na nekaj ... ne vem ... na kaj, a spominja me ... No, kaj je? Ne boste šli po metlo?

TUPI: Kje pa je?

HERMA (*se ozre naokoli: pogled ji obstane pri francoskem oknu*): Tam ...

TUPI: Tam? Misliš tole vejo?

HERMA: To, to ... No, kaj čakaš?

TUPI: All right ... (*Zgrabi za vejo, ki se sprva ne vda, potem pa, ko poskusi znova z večjo silo, jo vendarle odkrehne in začne pometati z njo.*)

BUMFI: Odlično. Kaj takega še nisem videl — veja cvetoče jablane, ki pometa črepinje ...

HERMA: In ... in to ... prav posebne črepinje ... črepinje florentinskega zreal —

TUPI: Ne, to so ostanki tvojega tekočega računa —

HERMA (*ki se je že na pol ovedla*): Ne — motiš se — motiš — (*Takrat zazvoni telefon.*)

BUMFI (*dvigne slušalko*): Ja ... tu je stanovanje dr. Brodarja ... Kaj pravite, da se je zgodilo? (*Obraz se mu hipoma spremeni*): Saj to ni mogoče ... Ne, nikogar ni — Ja, ja — sporočil bom, sporočil — (*Odloži slušalko, potem pa se, nenadoma trezen, zazre v Herma.*)

HERMA (*ki še vedno ni čisto pri sebi*): Kaj me tako gledaš? (*Ko oni ne odgovori, se Herma s težavo vzdigne.*) Kaj je? Nekaj se je zgodilo ... Se bojiš povedati? Nikar ... jaz sem že spet pri sebi ... dovolj moči imam, da prenesem ... Torej kaj je ...

BUMFI (*obotavljajoče*): Sporočili so...

HERMA: Kaj so sporočili? (*Stopi proti njemu. Pod njeno nogo zahrešči črepinja v popolno tišino.*)

BUMFI: Hedo je povozil vlak...

HERMA (*nekaj trenutkov strmi vanj, nato pa napravi še en korak proti njemu — črepinja spet zahrešči*): Vlak... (*Spet sledi nekaj trenutkov molka.*) Je mrtva?

BUMFI: Mrtva. Samomor.

ALEŠ (*ki je ves čas stal kakor odrevenel*): Ne — to ni bil samomor — to je bil umor — (*zavpije:*) — umor, umor!

HERMA (*ki jo je Bumfi prijel, da ne bi padla*): Recite Alešu, naj molči — in sploh — najbolje bo, da me pustite samo — jaz hočem biti sama — čisto sama — nihče ne sme sem — samo ona — samo ona — ne — niti ona ne — mene je strah — Ljudje božji, mene je strah — strah —

Hitra zatemnitev. — Počasi se osvetli isto prizorišče kot v Prologu.

EPILOG

(Jakob in Brodar še vedno sedita za šahovnico, kakor v začetku.)

JAKOB (*ko nekaj časa molče gleda Brodarja*): Pa potem?

DR. BRODAR: Potem je sledil proces... Incest... in krivda za njeno smrt... Herma je ostala zvesta svoji besedi...

JAKOB: So vas obsodili?

DR. BRODAR: So. In potem izpustili —

JAKOB: Kako to?

DR. BRODAR: Mislili so, da sem bolan — na duhu — pa nisem — le ponoči včasih kričim —

JAKOB: In zdaj?

DR. BRODAR: Zdaj bi bilo vse dobro — če ne bi —

JAKOB (*ko oni obmolkne*): Kaj?

DR. BRODAR: Če ne bi Herma prodala vile — da bi lahko popravila avto — In popravila ga je samo zato, da bi me zvalila vanj in odpeljala nazaj...

JAKOB: Kam?

DR. BRODAR: V preteklost.

JAKOB (*ga nekam čudno pogleda*): V preteklost? ... Ah, da, da — tega vas je torej strah.

DR. BRODAR: Tega... ker bi tam srečal njo...

JAKOB: Hedo?

DR. BRODAR: Hedo. — Cvetijo orlice res v juniju?

JAKOB: Ne vem.

DR. BRODAR: Jih ne poznate? Cvetovi ... kot bi se pet orlic ravnokar spustilo z neba, staknilo glave in si šepetalo, kaj so videle tam —

JAKOB (*ki ne ve, kaj naj si misli o njem*): Kje?

DR. BRODAR: Tam zgoraj, kjer je še lepše kot tu —

JAKOB (*Privzdigne obrvi*): Še lepše? (*Potem*): Mislim, da imate potezo vi.

DR. BRODAR (*vstane*): Ne — jaz nimam nobene poteze več.

JAKOB: Torej se vdaste?

DR. BRODAR: Da, jaz se vdam.

ANA (*vstopi*): Gospod doktor, greste zdaj v svojo sobo?

DR. BRODAR: Grem.

ANA (*obzirno za njim*): Samo, prosim vas, da ponoči ne bi kričali ...

DR. BRODAR (*stopajoč skoz vrata*): Mislim, da ne bom. (*Odide.*)

K o n e c

RAZMIŠLJANJA O GRUMOVİ PROZI

Jože Koruza

Slavko Grum (1901—1949) je literarno ustvarjal v dvajsetih letih našega stoletja in je bil v tem času ena najizrazitejših in najzrelejših pisateljskih osebnosti na Slovenskem. Uveljavil se je predvsem kot dramatik, pisal pa je tudi krajše novele in črtice. Čeprav ima njegovo delo po svojem značaju in obliki dokaj izjemen položaj v tedanji slovenski literaturi, je kritika Gruma uvrstila med ekspresioniste, kar nikakor ni neutemeljeno.

Za življenja ni Grum našel zaželenega odziva v slovenski javnosti, niti ni prodril med širše plasti bralcev. Temu je največ vzrok, da so njegove novele in črtice ostale raztresene po časopisju. Do izida zbirke, ki jo je pripravljaj in v intervjujih že tudi napovedoval, ni prišlo. Tudi dram ni mogel spraviti na oder, če izzamemo Dogodek v mestu Gogi. Le-ta, ki je njegovo zadnje in najpomembnejše dramsko delo, je izšel v Ljubljanskem Zvonu in v posebnem ponatisu ter bil v sezoni 1931/32 uprizorjen na odru ljubljanske Drame. Kritika je delo različno ocenila, deloma precej ugodno, ni si pa bila o njem docela na jasnem, še manj občinstvo. Uprizoritev s šestimi predstavami ne more veljati ne za uspeh ne za polom. Druga uprizoritev Dogodka v mestu Gogi